

Kääntäjä

ÖVERSÄTTAREN

Aarresaari-palkittu Kaisa Kattelus

- Tero Valkonen ja Päätymätön riemu
- Hur kommer finansiella termer till?

Mitä olen oppinut tänään?

Sirpa Alkunen

Kääntäjän ja tulkin työn parhaita ja toisaalta haastavimpia puolia on tarve perehtyä jatkuvasti uusiin asioihin. Myös erilaiset alan tapahtumat tarjoavat aivoille uutta ajateltavaa. Olen tämän syksyn aikana ottanut tavaksi miettiä illalla tovin, mitä olen päivän aikana oppinut. Kokosin tähän muutamia mieltäni rikastuttaneita ajatuksia.

Ensimmäinen koko liiton järjestämä virtuaalinen kahvitaukio opetti minulle, että samalla alalla toimivilla riittää jutun juurta, vaikka he eivät tuntisikaan entuudestaan toisiaan. Muissakin yhteyksissä on ollut hauska todeta, millainen tyytyväisen hyrinän kaltainen yhteisymmärrys kollegoiden välillä helposti syntyy myös etäyhteyksillä, joita aiemmin olen vierastanut.

Syyskuussa järjestettiin suomalais-ruotsalainen kääntäjäseminaari. Asiaa riitti koko päiväksi, mutta kiinnostavana yksityiskohtana opin ruotsin kieleen koronaepidemian myötä muodostuneita, osin humoristisia uudissanoja, kuten *hemburgare* (kotiin toimitettu hampurilainen), *corontän* (koronakaranteeni) ja *plandemi* (vihjauksellinen salajuonena).

Kansainvälisenä kääntäjienpäivänä 30.9. järjestettiin webinaari yhdessä Kieliasiantuntijoiden kanssa. Sielläkin anti oli laaja, mutta opin esimerkiksi, miten sosiaalihuollon asiakirjoja voidaan ”kääntää” sarjakuviksi. Käännän itse muun muassa sarjakuvia ja olen loputtoman kiinnostunut kuvan ja sanan yhteispelistä.

Lokakuun Kites-symposiumi ja hieman aiemmin pidetty FIT Europan puheenjohtajien kokous avasivat puolestaan näkemystäni siitä, että konekääntämiseen ei pidä suhtautua siili- eikä kilpikonnanpuolustuksella, vaan meidän tekijöiden on oltava mukana aktiivisina asiantuntijoina esimerkiksi kertomassa, mihin konekääntäminen soveltuu ja mihin taas ei.

Työpöytäni ääressä olen puolestani oppinut lukemattomia asioita ainakin historiasta ja nykykuorten elämästä. Toivon, että tämä Kääntäjä-lehtikin tarjoaa lukijoilleen uusia oivalluksia ja oppimisen versoja kasvatettavaksi.

Mitä sinä olet oppinut tänään?

Kirjoittaja on Suomen kääntäjien ja tulkkiin liiton puheenjohtaja.
puheenjohtaja@sktl.fi

Vad har jag lärt mig idag?

Sirpa Alkunen

En av de bästa och samtidigt mest utmanande sidorna i översättarens och tolkens arbete är behovet av att kontinuerligt sätta sig in i nya saker. Olika typer av branschevenemang erbjuder också hjärnan nya saker att tänka på. I höst har jag tagit för vana att en stund varje kväll tänka på vad jag har lärt mig under dagen. Nedan har jag samlat några tankar som berikat mitt sinne.

Den första virtuella kaffestunden som arrangerades gemensamt av hela förbundet lärde mig att människor

som arbetar på samma område nog hittar saker att tala om, även om de inte känner varandra från förr. Även i andra sammanhang har det varit trevligt att konstatera hur lätt det uppstår ett belåtet surr av samstämmighet mellan kolleger också över de distansförbindelser som jag förr har känt mig så främmande för.

I september arrangerades det finsk-svenska översättarseminariet. Det fanns mycket att tala om hela dagen, och som en intressant detalj lärde jag mig om om de ibland till och med humoristiska nyord som uppstått i svenskan i och med koronaepidemin – såsom *hemburgare* (en hamburgare levererad hem), *corontän* (koronakarantän) och *plandemi* (en antydning om pandemin som en konspiration).

På den internationella översättardagen den 30 september arrangerades ett webbseminarium tillsammans med Språkexperterna. Också det gav mycket i utbyte, och jag lärde mig exempelvis att det även myndighetshandlingar kan ”översättas” till serier. Jag översätter själv bland annat serier, och jag är ständigt intresserad av samspelet mellan bild och ord.

Kites-symposiumet i oktober och FIT Europan ordförandemöte som hölls något tidigare breddade å sin sida min syn på maskinöversättning och att det inte är något man behöver försvara sig mot. I stället måste vi upphovsmän aktivt delta med vår expertis och till exempel förklara vilka saker maskinöversättning lämpar sig för och vilka inte.

Vid mitt skrivbord har jag åter en gång lärt mig oräkneliga saker, åtminstone om historien och om ungas liv idag. Jag hoppas att också detta nummer av Översättaren ska erbjuda läsarna nya insikter och kunskapsplantor att driva upp.

Vad har du lärt dig idag?

Skribenten är ordförande för Finlands översättar- och tolkförbund.
puheenjohtaja@sktl.fi
Översättning: Mats Forsskähl

Suomen kääntäjien ja tulkkiin liitto (SKTL) on vuonna 1955 perustettu kääntäjien ja tulkkiin aatteellinen etujärjestö. Liiton tavoitteena on mm. edistää laatua ja ammattimaisuutta kääntämisen ja tulkkauksen alalla.

Suomen kääntäjien ja tulkkiin liitto
Hietaniemenkatu 2, 4. kerros, 00100 Helsinki.
www.sktl.fi

ISSN 0356-4649

Julkaisija:
Suomen kääntäjien ja tulkkiin liitto –
Finlands översättar- och tolkförbund ry

Päätoimittaja:
Sirpa Alkunen
sirpa.alkunen@sktl.fi

Toimitussihteeri:
Maarit Laitinen
maarit.laitinen@sktl.fi

Taitto:
Risto Mikander/Mediasepät Oy

Ulkoasu:
More Business Services Oy,
www.morebiz24.com

Painopaikka:
Painotalo Plus Digital, Lahti

Painos: 2 700 kpl
Ilmestyy 4 kertaa vuodessa.

Toimituskunta:
Kristiina Antinjuutti, Juha Eskelinen, Jenni
Kavén, Hanna Pippuri, Annica Törmä ja
Mili Viita.

www.sktl.fi/liitto/kaantaja-oversattaren-lehti

Tilaukset:
tiedotus@sktl.fi

Ilmoitushinnat: www.sktl.fi

Tilaushinta 2020
Muille kuin SKTL:n jäsenille:
55 euroa (kotimaa), 65 euroa (ulkomaat)

Kannen kuva:
Kaisa Kattelus © Maarit Laitinen

Kirjoittajan omalla nimellä julkaistuista kirjoituksista vastaa kirjoittaja.

Ilmoitusten sisällöstä vastaa ilmoittaja.

Kuvat © SKTL, jos ei toisin mainittu.

*Liiton toimisto on suljettu
21.12.2020–6.1.2021
toivotamme kaikille hyvää ja
rauhallista joulunaikaa!*

SKTL järjestää jäsenilleen seuraavat käännoöstyökaluwebinaarit

- ke 2.12.2020 memoQ-peruskurssi (2 t) klo 14–16
- to 3.12.2020 Wordfast Pro 5 -kurssi (2 t) klo 14–16
- to 25.2.2021 memoQ-jatkokurssi (2 t) klo 14–16

Lisätiedot:

sktl.fi/tapahtumakalenteri

TULEVAT TAPAHTUMAT

**11.11.2020
klo 16.00 Kollegakahvit
opiskelijajäsenille
verkossa**

**12.11.2020 klo 14.00
Kollegakahvit av-
kääntäjille verkossa**

**17.11.2020
klo 16.00 Kollegakahvit
kirjallisuudenkääntäjille
verkossa**

**21.11.2020 SKTL:n
sääntömääräinen
syyskokous klo 14.00**

**27.11.2020 klo 10.00
Webinaari lääketieteen
kääntäjille**

**2.12.2020 klo 14.00
Käännoöstyökalut
haltuun: memoQ-
peruskurssi verkossa**

**3.12.2020 klo 14.00
Käännoöstyökalut
haltuun: Wordfast Pro
5 -kurssi verkossa**

**9.12.2020 klo 14.00
Kollegakahvit
kirjallisuudenkääntäjille
verkossa**

I DETTA NUMMER

**S. 23 Hur kommer
finansiella termer till?**

Tässä numerossa mm.:

- s. 2 Ajankohtaiset
- s. 6 Infinite Jest Tero Valkosen suomentamana
- s. 9 David Hackstonille Oxford-Weidenfeld-käännoöspalkinto
- s. 10 Aarresaari-palkinto Kaisa Kattelukselle
- s. 13 Kirjallisuuden kääntäjän Kustannussopimus
- s. 16 Äänikirjojen osuus kirjallisuuden kääntäjien ansioista
- s. 18 Mitä liitto tekee: SKTL:n jäsenet ovat osa maailmanlaajuisia kääntäjien ja tulkkien yhteisöä
- s. 21 Pro gradu -tutkimus: Räättälöityjä kielipalveluita
- s. 23 Hur kommer finansiella termer till?
- s. 25 SKTL 65 vuotta: Kristiina Rikman muistelee, Heikki Kaskimies in memoriam
- s. 28 Tervetuloa kollegakahveille!
- s. 29 I I kysymystä tulkille: Irina Penttinen
- s. 30 Huh, mikä vuosi!
- s. 32 Kutsu sääntömääräiseen syyskokoukseen

Kansainvälinen kääntäjänpäivä 2020 kokosi alan ammattilaiset yhteen pohtimaan saavutettavuutta ja työn moninaisuutta

Kansainvälisen kääntäjänpäivän vuotuista tapahtumaa vietettiin tänä vuonna webinaarin muodossa. Koronapandemia on korostanut kieliasiantuntijoiden työn tärkeyttä, kun tarve nopealle viestinnälle sekä tiedon saavutettavuudelle on kasvanut. Kääntäjänpäivän ohjelmassa keskityttiin erityisesti saavutettavuuden näkökulmaan ja kieliasiantuntijan työn moninaisuuteen.

Päivän aikana yliopisto-opettaja ja tutkija **Eliisa Pitkäsalo** kertoi Sanasta kuvaksi -hankkeesta, jossa tutkijaryhmä muokkaa sosiaalihuollon asiakirjoja sarjakuviksi. Kääntäjä, yliopisto-opettaja ja tutkija **Minna Hjort** puhui kirosanoista kääntämisen kohteena ja resurssina. Erityisasiantuntija **Varpu Taarna** työ- ja elinkeinoministeriöstä esitteli asioimistulkkauksen nykytilaa työ- ja elinkeinoministeriön selvityksen avulla. Diakonia-ammattikorkeakoulun tulkkauksen yliopettaja **Gun-Viol Vik** puolestaan kertoi tulkkauksen tulevaisuudennäkymistä. Projektitutkija, kääntäjä ja kuvataiteilija **Anne Ketolan** johdolla tutustuttiin kuvailutulkkaukseen ja Vuoden Kuvittajan 2020 **Aliina Kauranteen** kuvailutulkattuun teokseen. Päivän päätteeksi kirjallisuuskriitikko, kulttuuritoimittaja **Aleksis Salusjärvi** kertoi Lukukeskuksen Sanat haltuun -hankkeesta, jolla edistetään nuorten lukutaitoa ja lukemista rap-lyriikkaan keskittyvillä työpajoilla.

Syyskuun viimeisenä päivänä vietettävä kansainvälinen kääntäjänpäivä on YK:n teemapäivä. Suomen kääntäjien ja tulkkiin liitto SKTL järjestää vuosittain kansainvälisen kääntäjänpäivän seminaarin yhteistyössä Kieliasiantuntijat ry:n kanssa.

Lisätietoja: www.kaantajienpaiva.com

Seuraava Kääntäjä-Översättaren ilmestyy helmikuussa 2021.

Toimituskunta toivottaa kaikille oikein hyvää ja rauhallista joulunaikaa!

Jäsenetuja SKTL:n jäsenille kirjallisuuden verkkokaupoista!

Muistathan, että näin
poikkeusaikana
SKTL:n jäsenille
on tarjolla paljon
hyviä etuja erilaisista
kirjallisuuden
verkkokaupoista.

Bonnier Books Finlandin Werner & Jarl -kirjakauppa: 40 %:n kustantaja-alennus normaalihinnasta sekä Tammen, WSOY:n, Johnny Knigan ja Readme.fi uutuuksista. Etu voimassa myös Werner & Jarl -verkkokaupassa.

Alma Talent Pro: 20 %:n alennus normaalihintaisista kirjoista. Alennusta ei voi yhdistää muihin alennuksiin. Etu toimii myös verkkokaupassa.

Art House: 25 %:n alennus normaalihintaisista kirjoista verkkokaupassa + ilmainen toimitus (Suomeen)

Suomen Viro-yhdistysten liiton Verkkopuoti: 10 %:n alennus verkkopuodin ostoksista.

Vastapaino: 20 %:n alennus Vastapainon kirjoista Vastapainon verkkokaupassa vuoden 2022 loppuun saakka.

Gaudeamus: 20 %:n alennus normaalihintaisista kirjoista kustantamon verkkokaupassa

Rozentals-seura: Täsmälennus Somu soma: latviaa suomalaisille -oppikirjasta – hinta 25 € voimassa niin kauan kuin kirjoja riittää

Kampanjakoodit ja ohjeet etujen lunastamiseen saat käyttöösi SKTL:n jäsensivuilta:
sktl.fi/jasenet/jasenedut

Syksyn käännöskirjatapaus: Infinite Jest Tero Valkosen suomentamana

David Foster Wallacen pääteos *Infinite Jest* on yksi ehdokas suureksi amerikkalaiseksi romaaniksi. Yli tuhatsivuinen järkälä kuuluisine loppuviitteineen oli kotimaassaan Yhdysvalloissa myyntimenestys, kulttikirja ja sukupolvikokemus. Melkein neljännesvuosisata alkuteoksen jälkeen ilmestynyt **Tero Valkosen** suomennos *Päättymätön riemu* on tämän syksyn käännöskirjatapaus.

Niin kuin julkisuudessaakin on kerrottu, Päättymättömän riemun kaltaisten kirjojen suomentaminen käy koko ajan harvinaisemmaksi. Miten kirja päättyi sinun työpöydällesi?

Se oli **Kari Hotakaisen** ansiota. Hänen kielitaitonsa ei ole riittänyt alkuteoksen lukemiseen, ja kun hän sai **Kimi Räikkös** -kirjastaan mukavasti tuloja, hän päätti mesenoida käännöshanketta. Minä valikoiduin tehtävään varmastikin osin siksi, että olin jo vuosia aiemmin ilmoittanut **Touko Siltalalle**, että olisin työhön valmis.

Aiheuttivatko kirjan koko ja maine rimakauhua ja suorituspaineita? Jännittääkö käännöksen vastaanotto tavallista enemmän?

Suorituspaineet eivät kiusanneet, vaikka totta kai ymmärsin olevani tekemisissä poikkeuksellisen vaikean teoksen kanssa. Kirjan koon ja maineen merkitys konkretisoitui siten, että tein yhden tarkistusluvun enemmän kuin tavallisesti, minkä lisäksi painotin kustannustoimittajalle, että hän saisi olla vaikka liian pikkutarkka ja vaativa palautteessaan, minä pelkästään arvostaisin sitä. Olen käännökseen tyytyväinen, mutta sen vastaanotto on mielessä selvästi enemmän kuin tavallisesti.

Olen ymmärtänyt, että Päättymätön riemu on eräänlainen Wallacen nuoruudentöiden postmodernin ilottelun ja vieroituksessa kuultujen selviytymistarinoiden amalgaami. Onko näiden kahden aineksen välillä tyylillistä eroa?

Päättymätön riemu on kieltämättä sekoitus postmodernia hauskanpitoa ja vieroitustarinoita, tämä väite ei ole väärä, mutta mielestäni se ei ole kuvauksena paras mahdollinen. Jos pitäisi oikein tiivistää, sanoisin että

Kirjan eri ainesten välillä on tyylieroja, mutta niitä on myös ainesten sisällä.

kirjassa on neljä juonetta: se on sukukronikka, viihdettä käsittelevä tutkielma sekä kuvaus tenniskoulusta ja riippuvuusongelmista. Kaikki aiheet kietoutuvat toisiinsa – ja tästäkin kiteytyksestä jäi esimerkiksi poliittisen satiirin taso kokonaan pois.

Kirjan eri ainesten välillä on tyylieroja, mutta niitä on myös ainesten sisällä. Tyylierot syntyvät lähinnä siitä, että Wallacen kertoja samastuu kulloinkin äänessä olevan henkilön maailmaan, mikä vaikkapa ranskaa äidinkielenään puhuvan tapauksessa näkyy siten, että kerronnan kielioppi kärsii. Kirjan henkilögalleria on poikkeuksellisen suuri, joten siinä on myös laaja tyylikirjo.

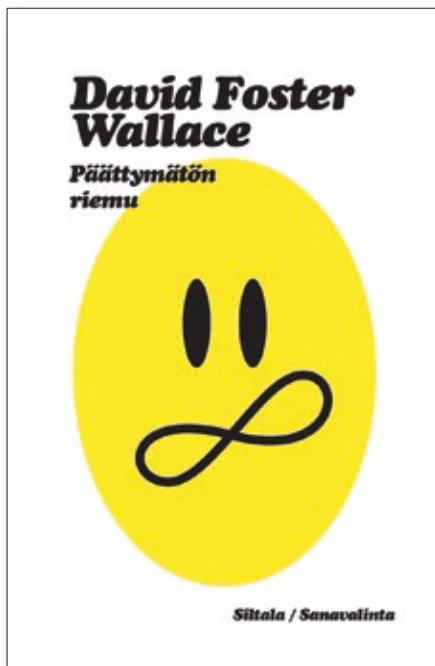
Tyylikirjo tuotti huomattavan paljon vaikeuksia, joista kyllä myös pidin. Hankalimmin suomennettavia osuuksia olivat ne, joissa pelattiin englannin ääntämisellä siten, että se näkyi myös kirjoitusasussa – pääasiassa puhujan kouluttamattomuutta tai karkeutta kuvastaen. Esimerkiksi englannin huomista tarkoittavan *tomorrow*-sanan voi kirjoittaa myös muodossa *tomro*, ja sen kyllä ymmärtää oikein (riittää kun lukee sen ääneen), mutta suomen kielellä ei voi pelata aivan näin.

Toinen vaikeuksia tuottava taso oli erityinen hienostuneisuus, jossa Wallacen kaltainen kielinero on äärimmäisen taitava. Tajusin käännöksen yhteydessä, että suomen kielessä on korostetun paljon sanoja, jotka selittävät itsensä. Englantia äidinkielenään puhuvien kesken on realistista

törmätä tilanteeseen, jossa toinen käyttää sanaa *embrasure* eikä toinen tiedä, mitä se tarkoittaa, mutta ei ole realistista ajatella, että *ampuma-aukko* on suomea äidinkielenään puhuvalle aikuiselle käsittämätön, koska sana selittää itsensä: se tarkoittaa aukkoa,

*Tero Valkonen kustannusyhtiö Siltalan
syyskauden kirjojen esittelytilaisuudessa
Helsingissä 12. elokuuta 2020.*

josta ammutaan. Kirjassa on kohtia, joissa kaikki eivät ymmärrä käytettyjä sanoja, ja näiden välittäminen uskottavasti suomeksi oli varsin vaikeaa – mutta erittäin mielenkiintoista.

Muun muassa kahdesta yllä kuvatussa ilmiöstä seuraa jännä juttu: suomea äidinkielenään puhuvalle Päättymätön riemu on mitä todennäköisimmin hieman helpompi lukukokemus kuin alkuteos on englantia äidinkielenään puhuvalle. Alkuteos pakottaa uteliaan lukijan sanakirjan äärelle monta kertaa, ellei hän ole täysin poikkeuksellinen kielitaituri, kun taas suomennos tekee sitä vähemmän.

Kaikki varmasti ymmärtävät, että tuhatsivuisen kirjan kääntäminen on eri juttu kuin parisataasivuisen, mutta voisitko vähän tarkentaa, mitä jouduit tekemään eri tavalla? Kokositko henkilöluetteloita, teitkö tapahtumakaavioita?

Kirja on sen verran vanha ja niin paljon käsitelty, että minulla oli apunani tutkimuskirjallisuutta. Sieltä löytyi varsin selvät hahmotelmat teoksen kronologiasta, yksittäisten henkilöhahmojen kaarista ja niin edelleen. Tässä mielessä *Infinite Jestin* suomentaminen näin pitkällä viiveellä oli paljon helpompaa kuin se olisi ollut vaikkapa vuonna 1997.

Pitkä viive auttoi valtavasti myös henkilökohtaisella tasolla. Luin kirjan ensimmäisen kerran jo viime vuosituhaten puolella, ja joskus vuoden 2010 paikkeilla luin sen toisen kerran kannesta kanteen. Sen jälkeen olen selaillut sitä vuosien varrella todella paljon ja lukenut pätkän sieltä, toisen täältä – tällaiseen lukemiseenhan Päättymätön riemu on kuin luotu. Ilman aiempaa perehtyneisyyttä käännöstyö olisi varmaan vienyt ainakin puoli vuotta kauemmin.

Päättymättömän riemun Siltalan kanssa julkaiseva Kari Hotakainen:

”Laadukas käännskirjallisuus on elinehto ja ilo”

© Laura Malmivaara

Kirjailija **Kari Hotakaisen** firma Sanavalinta ja Kustannusosakeyhtiö Siltala julkaisevat **David Foster Wallacen** *Infinite Jest* -käännöksen yhteistyössä. Hotakaisen yritykselle Wallacen teos on ensimmäinen kirja. Kääntäjä-lehti tavoitti kirjailijan ja kysyi, miksi Sanavalinnan ja Siltalan yhteistyö alkoi juuri tästä teoksesta. Entä mitä laadukas käännskirjallisuus merkitsee hänelle?

Kari Hotakainen

Hotakainen toteaa, että Wallacen kirjat ovat tehneet häneen suuren vaikutuksen **Juhani Lindholmin** käännösinä. ”Nyt kun tilaisuus aukesi, en epäröinyt hetkeäkään. Ja on ollut suuri ilo todeta, että myös suomentaja **Tero Valkoselle** tämä projekti on ollut suuri ilo ja haaste.”

Hotakainen kertoo, että teoksen suomeksi saaminen oli sekä **Touko Siltalan** että hänen haaveissaan jo neljä vuotta sitten. ”Olen yrittänyt lukea sitä alkukielellä, mutta se on jäänyt aina kesken johtuen puutteellisesta kielitaidosta. Nyt kun olen lukenut sitä Tero Valkosen tulkitsemana, olen vasta tajunnut kuinka käsittämättömän rikkaasta teoksesta on kyse.”

Hotakaiselle teoksen julkaiseminen tarkoittaa hyvin paljon. ”Olen paljon velkaa kääntäjille, jotka ovat avanneet minulle jo yli 40 vuoden ajan toisia maailmoja. Kärjistäen voisi sanoa, ettei omaa kirjoittamista olisi ilman toisia kirjoja, ilman toisia tapoja nähdä maailmaa. Laadukas käännskirjallisuus on elinehto ja ilo. Ja mikä parasta: yhtiöni ja Siltalan yhteistyö jatkuu vielä ainakin yhdellä käännösprojektilla.”

”Olen paljon velkaa kääntäjille, jotka ovat avanneet minulle jo yli 40 vuoden ajan toisia maailmoja.”

Kuinka kauan kirjan kääntämiseen loppujen lopuksi meni? Ehdit ilmeisesti kuunnella kääntäessä aika paljon musiikkia.

Kääntäminen vei himpun alle kaksi vuotta. Näin lyhyessä ajassa selvittiin paljolti siksi, että kirja oli minulle entuudestaan niin perinpohjaisen tuttu.

Kuuntelin käännöstyön aikana paljon klassista. **Bachin** ja **Mozartin** koko tuotannon, paljon **Sibeliusta**, **Beethovenin** sinfoniat, *Nibelungin sormuksen* **Wagnerilta** ja

Frank Zappan suurenmoista klassista tuotantoa. Pitkälti neljättäsataa levyä, suurimman osan moneen kertaan.

Kiitos haastattelusta, ja onnea tuleviin haasteisiin. Tämän jälkeen ne tuntuvat varmaan paljon helpommilta.

Haastattelu: Heikki Karjalainen

Haastattelijalla ei ole lukenut Infinite Jestä eikä Päätymätöntä riemua, mutta on suomentanut äskettäin ilmestyneen David Foster Wallacen elämäkerran.

David Hackston palkittiin brittiläisellä Oxford-Weidenfeld-käännöspalkinnolla

David Hackstonin englannintama **Pajtim Statovcin** romaani *Crossing* (suomeksi *Tiranan sydän*) on valittu vuoden 2020 Oxford-Weidenfeld-käännöspalkinnon saajaksi.

Kääntäjä-lehti tavoitti palkitun kääntäjän kotoaan. Tämä poikkeuksellisen vuotena juhllaisuudet hoidettiin Zoomin välityksellä, mutta tämä ei palkinnon merkitystä ole himmentänyt. ”Aika sanattomaksihan palkinnon saaminen vetää”, David toteaa. ”Totta kai tällainen tunnustus tuntuu hienolta, kun on tehnyt niin ison työn.”

Ilmestymisensä jälkeen *Crossing* on niittänyt palkintoja ja ehdokkuuksia maailmalla. Davidin ansiokas käännös siivitti teoksen jopa viime vuonna ensimmäisenä suomalaisena teoksena National Book Award -ehdokkaaksi. Hackston kuitenkin huomauttaa, että nyt saatu palkinto oli ensimmäinen varsinainen käännöspalkinto, minkä takia sen saaminen tuntuu erityisen hienolta. ”Myös Pajtim on palkinnosta todella iloinen”, hän lisää.

David toteaa, että hänellä oli todella kovia kilpailijoita. Hänen käännöksensä ohella ehdolla oli seitsemän muuta eurooppalaista teosta, muun muassa **David McKayn** ja **Ina Rilken** uusi käännös alankomaalaisen **Multatulin** (oikealta nimeltään **Eduard Douwes Dekker**) klassikkoteoksesta *Max Havelaar*.

Oxford-Weidenfeld-käännöspalkinto on **Lordi Weidenfeldin** perustama, Oxfordin yliopiston vuodesta 1999 myöntämä palkinto. Sen tarkoituksena on nostaa esiin eurooppalaista kirjallisuutta ja kääntämisen merkitystä kulttuurille.

© Ville Kuukka

David Hackston

Teksti: Maarit Laitinen

Kirjoittaja on SKTL:n tiedottaja.

Aarresaari-palkinto Kaisa Kattelukselle

Lasten- ja nuortenkirjallisuuden käännöspalkinto Aarresaari jaettiin lokakuussa toista kertaa. Vuoden 2020 palkinto myönnettiin Kaisa Kattelukselle käännösteoksesta *Maailman rikkain poika* (Tammi 2018). Kattelus nauttii kielellä revittelystä ja lauseiden luomisesta.

Tuoreen Aarresaari-palkinnon julkistaminen siirtyi puolella vuodella, kun koronakriisi peruutti IBBY:n kansainvälisen lastenkirjapäivän seminaarin huhtikuulta. Tilaisuus järjestettiin lopulta striimattuna 6.10.2020. Järjestyksessään toinen Aarresaari-palkinto myönnettiin Kaisa Kattelukselle *Billionaire Boy* -teoksen kutkuttavan upeasta suomennoksesta. Alkuteoksen on kirjoittanut **David Walliams**, joka tunnetaan myös TV-koomikkona esimerkiksi suuren suosion saavuttaneesta *Little Britain* -sketsisarjasta. Hykerryttävä hauska teos on täynnä sanaleikkejä, jotka Katteluksen käännöksessä taipuvat nokkelan eläväiseksi suomeksi.

Kaisa Katteluksen suomentajan ura on ollut tuottelias. Pelkästään Kustannusosakeyhtiö Tammelle Kattelus on kääntänyt yli 90 lasten- ja nuortenkirjaa. Hänen ensimmäinen suomennoksensa ilmestyi vuonna 1997.

Kaisa Kattelus, millainen oli tiesi kääntäjäksi? Tiesitkö aina haluavasi kääntää?

Tiesin itse asiassa jo aika nuorella iällä, lukiolaisena. Se tuntui kuitenkin jossain määrin saavuttamattomalta. Hain – ja pääsin – yliopistoon opiskelemaan englantia, ja tämä haave oli siihen varmasti taustalla syynä, vaikka en uskaltanut sitä

Kaisa Kattelus

- Helsinkiläinen kääntäjä (s.1970)
- Kääntää kaunokirjallisuutta englannista suomeen
- Aloitti uransa Neiti Etsivien kääntämisellä
- Parinkymmenen työvuoden aikana kääntänyt reilut sata kirjaa, valtaosa lasten- ja nuortenkirjoja
- Kääntänyt lisäksi mm. **David Almondia**, **Kate Atkinsonia** ja **Rachel Cuskia**.

ääneen sanoa. Opintojen loppuvaiheessa kuitenkin lähetin käännösnäytteitä ja sain yhdestä kustantamosta myönteistä palautetta, joskaan en koskaan ehtinyt saada sieltä töitä. Naapurimme ja perheystävämme **Kristiina Drews** ehdotti, että voisimme kääntää yhdessä pienen tietokirjan, jota hänelle oli tarjottu. Teos käsitteli anoreksiaa ja bulimiam. Tartuin mahdollisuuteen tietenkin kaksin käsin. Tein suomennoksesta ensimmäisen version, ja Kristiina-raukka kävi sen läpi. Hän varmaan ajatteli säästävänsä aikaa tässä järjestelyssä, mutta näin ei kuitenkaan käynyt. Kävimme yhdessä läpi hänen tekemiään korjauksia ja se oli minulle parasta mahdollista käännöskoulua.

Kun palautin tämän kirjan vedoksia kustantamoon eli Tammelle, ilmaisain, että mieluusti tekisin heille lisääkin suomennoksia. Teoksen kustannustoimittaja ohjasi minut lasten- ja nuortenkirjapuolelle ja esitteli minut silloiselle johtajalle, **Terttu Toiviaiselle**, joka otti nimeni muistiin. Sen jälkeen kuitenkin palasin vielä koulunpenkille ja tein graduuni loppuun. Kun gradu oli valmistumassa, soitin uudestaan Tammeen, ja satuin soittamaan hyvin onnekkaiseen aikaan: he etsivät parhaillaan kääntäjää suomentamaan *Neiti Etsivä-* ja *Baby-Sitters Club* -sarjoja. Tein Neiti Etsivästä heille näytteen, jota hioin ja hioin. Siinä vaiheessa tunsin oivaltaneeni, mistä suomentamisessa on kysymys. Näytteen perusteella sain ensimmäisen Neiti Etsivä -käännökseni, ja sille tielle jäin. Olen sittemmin toki tehnyt töitä muillekin, mutta Tammen lastenkirjapuoli on alkukotini.

Olet kääntänyt Tammelle viime vuosina kaksi muutakin David Walliamsin kirjaa, Pankkirosvon poika ja Keskiyön jengi. Mikä Walliamsin kirjoissa on omaleimaista, ja mikä niissä on parasta kääntää?

Omaleimaisinta hänen teoksissaan on todella se kreisi huumori, liioiteltu remelmys, joka kätkee sisäänsä kuitenkin myös vakavia aiheita. Teoksissa nautin erityisesti sanaseppoilusta, sanaleikkien ja nimien keksimisestä. *Pankkirosvon poika* -teoksessa päähenkilöllä oli tati, joka kirjoitti huonoja runoja. Niiden kääntäminen oli valtavan hauskaa. Huonojenkaan runojen kääntäminen ei ole helppoa; haluan kuitenkin, että riimit ja rytmit pysyvät kunnossa. Mutta ne tarjoavat kuitenkin mahdollisuuden revittelyyn, mikä on todella antoisaa.”

Mikä mielestäsi kääntämisessä on kaikista parasta?

Ihanaa on muun muassa lauseiden rakentaminen. Olen kääntäjä, koska minusta on ihanaa tehdä lauseita. Samaan tapaan kuin musiikki tuottaa iloa musikaaliselle ihmiselle. Lauseet ovat minun musiikkiani.

Entä mikä lastenkirjallisuudessa on parasta?

Lastenkirjat tarjoavat aikuislukijallekin sellaisen luku-kokemuksen, jonka saattoi saada silloin, kun oli vielä

Aarresaari-palkinto

Aarresaari on lasten- ja nuortenkirjallisuuden käännöspalkinto, jonka myöntää **IBBY Finland**. **IBBY (International Board on Books for Young People)** on vuonna 1953 perustettu maailmanlaajuinen järjestö, jonka tavoitteena on tuoda lapset ja kirjat yhteen. Palkinto on arvoltaan 3000 euroa. Palkinnon rahoittaa Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto.

Aarresaari-palkinto myönnetään kääntäjälle korkeatasoisesta lasten- tai nuortenkirjakäännöksestä. Käännösteoksen tulee olla Suomessa julkaistu, suomeksi tai ruotsiksi käännetty, ja edustaa omaa kirjallisuudenlajiin ansiokkaasti. Palkituksi voi tulla lasten- tai nuortenromaanin, kuva- tai satukirjan, runoteoksen tai näitä yhdistelevä teos.

Palkinto jaetaan joka toinen vuosi. Ensimmäinen Aarresaari-palkinto myönnettiin vuonna 2018 **Raija Rintamäelle** *Onnentyttö Dunne* -käännösteoksesta.

Palkinnon lisäksi raati jakaa kunniamainintoja. Kuluvana vuonna kunniamaininnan saivat **Hannele Huovi** käännösteoksesta *Pierun elämää* (alkuteos Malin Klingenbergin *Fisens liv*, Kustantamo S&S 2019) sekä **Marja Kyrö** käännösteoksesta *Maresin voima: Punaisen luostarin kronikoita 3* (alkuteos Maria Turtschaninoffin *Breven från Maresi*, Tammi 2018).

Palkinnonsaajan valitsee IBBY Finlandin hallitus valintaraadin ehdotuksen pohjalta. Valintaraatiin ovat molempina myöntövuosina kuuluneet kirjastonhoitaja **Marketta Könönen** (IBBY Finland), kirjastonhoitaja **Tuija Mäki** (IBBY Finland) sekä SKTL:ää edustanut käännöstutkija **Anne Ketola** (Tampereen yliopisto).

Tällä palkintokierroksella valintaraati kävi läpi vuosina 2018 ja 2019 julkaistuja lasten- ja nuortenkirjakäännöksiä. Lastenkirjainstituutin Kirjatori-tilaston mukaan näinä vuosina julkaistiin Suomessa yhteensä 1140 kappaletta 0–18-vuotiaille lukijoille suunnattua käännösteosta (tässä luvussa on mukana myös mm. tietokirjoja, jotka eivät kuulu Aarresaari-palkinnon piiriin). Valintaprosessin aikana valintaraati luki satakunta teosta.

Aarresaari on tietävästi maailmanlaajuisesti ainut pelkästään lasten- ja nuortenkirjallisuuden käännöksille omistettu palkinto. Lasten- ja nuortenkirjakäännökset saavat hienoa näkyvyyttä myös IBBY:n joka toinen vuosi julkaistavalla kansainvälisellä kunnialistalla (IBBY Honour List), jolle sisällytetään kirjailijoita, kuvittajia ja kääntäjiä.

lukijana uusi ja kokematon, ja kaikki oli pakahduttavaa. Lastenkirjallisuuden kautta pääsee helpoiten vieläkin silloin tällöin kiinni lapsuuden lukukokemukseen.

Millainen käänösprosessisi on? Kuinka monta kertaa luet teoksen läpi ennen kuin alat kääntää?

Luen teoksen vain kerran alusta loppuun, enkä itseasiassa edes kauhean huolellisesti. Olen viime aikoina huomannut, että ensimmäisen luennan aikana kyllä rekisteröin tyyliä ja siihen liittyviä seikkoja, mutta ajattelen koko ajan, että tässä vaiheessa vasta lukaisen ja että perehdyn ja uppoudun siinä teokseen vaiheessa, kun pääsen kääntämään. Kääntäminenhan on tarkinta lukemista mitä on. Odotan aina, että pääsen lukemaan teoksen niin tarkasti.

Tämän jälkeen kirjoitan koko teoksesta raakakäännöksen koneelle. Vaihe on nopea, mutta sen aikana teksti alkaa jo kutsua oikeanlaista sävyä. Esimerkiksi passiivisesta sanavarastosta alkaa nousta tarvittavia sanoja. Jos teoksessa on riittävästi tai sanaleikkejä, yritän ratkaista niitä jo raakakäännösvaiheessa, jotta koko tekstimassa olisi valmiina

seuraavaa vaihetta varten. Raakakäännöksen jälkeen käyn tekstin läpi ainakin kaksi kertaa. Ensimmäinen näistä on hyvin hidas, sillä raakakäännösvaiheessa tehdyt lauseet ovat huttua. Silloin pääsen tekemään sitä, mikä mielestäni on ihaninta, eli rakentamaan lauseita. Kakkoskierron on siis paras. Se on rikkaruohojen kitkemistä. Kolmannella kierroksella luen tekstini lukijan silmin ja kuulostelen, miten se toimii. Tässä vaiheessa alkutekstiä ei enää pitäisi joutua kauheasti katsomaan. Teksti tulisi jo ymmärtää ilman sitä.

Teksti on kirjoitettu palkinnonjakotilaisuudessa pidetyn haastattelun pohjalta. Palkinnonjakotilaisuuden ja sitä edeltäneiden seminaariesitelmien tallenteet voi katsoa vapaasti Kirjastokaistan verkkosivuilta (www.kirjastokaista.fi).

Teksti: Anne Ketola

Kirjoittaja on lastenkirjallisuuteen perehtynyt käännöstutkija ja Aarresaari-palkintolautakunnan jäsen.

Kunniamaininnat

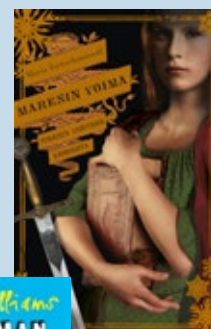
Rahapalkinnon lisäksi jaettiin kaksi kunniamainintaa.

Kunniamaininnan saavat **Hannele Huovi** suomeksi riimitetyllä runokirjalla *Pierun elämää*, S&S 2019. Ruotsinkielisen alkuteoksen *Fisens liv* (2019) on kirjoittanut **Malin Klingenberg** ja kuvittanut **Sanna Mander**. Sekä **Marja Kyrö** nuorten fantasiakirjalla *Maresin voima: punaisen luostarin kronikoita 3*, Tammi 2018. Kyrö on suomentanut kirjan suoraan **Maria Turtschaninoffin** käsikirjoituksesta *Breven från Maresi*. Kirja ilmestyi yhtä aikaa ruotsiksi ja suomeksi. Aarresaari-palkinnon saaneen Kaisan lisäksi myös Marja on SKTL:n pitkäaikainen jäsen.

Marja kertoo olevansa perin juurin ja iloisesti yllättynyt tästä odottamattomasta huomionosoituksesta. ”Varsinkin kun tässä esiin nostetun erinomaisen hienosti virittyneen ja syvällisen Maresin voiman ilmentymisestä on jo aikaa.”

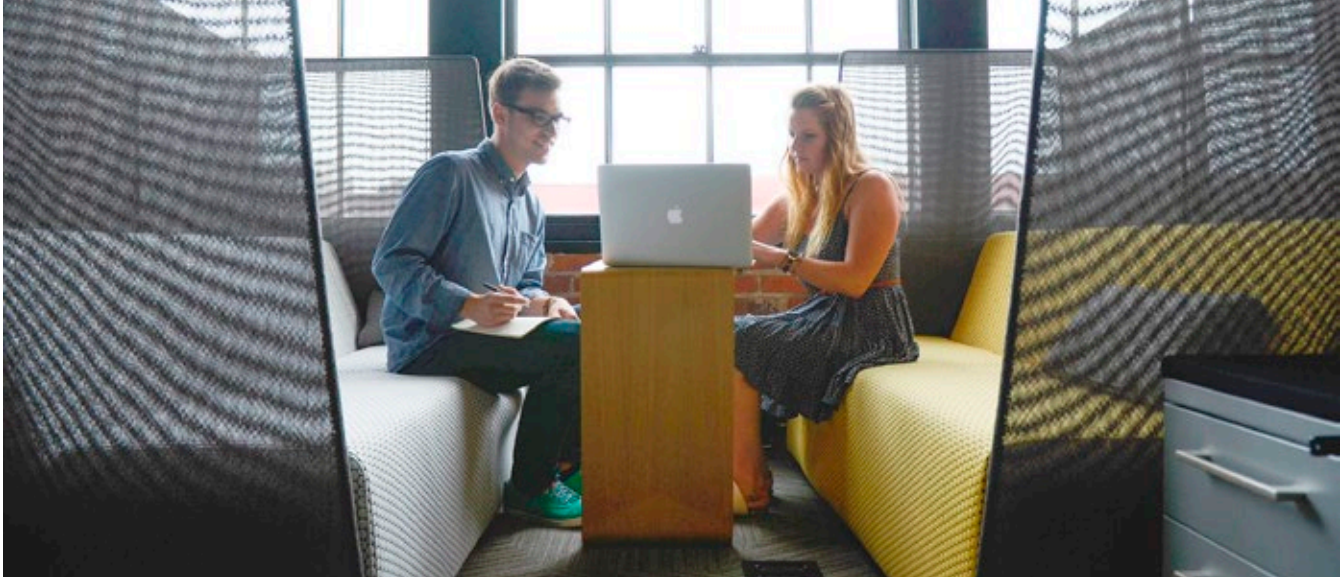
”Lämmittäähän tunnustus ja suomentajan työn arvostaminen tekijän mieltä ihan tavattoman paljon, sillä eipä suomentajia ihan solkenaan julkisesti kiitellä. Erityisen iloinen olen ylipäättään tästä uudesta Aarresaari-palkinnosta. Kauan meillä on kaivattukin omaa kotoperäistä ja isompaa tunnustusta lasten ja nuorten käänöskirjallisuudelle.

Ja mukavalta tuntuu, että myös ”kunniakirjat oli tänä vuonna nostettu jakolistalle. Jaettu ilo on kaksinkertainen ilo. Ja kunniaakkaaseen seuraan pääseminen jo voitto sinänsä. Kyllä kelpaa paistatella huippusuomentaja Kaisa Katteluksen ja ensi rivin kirjailija-suomentaja Hannele Huovin seurassa. Vielä kerran sydänlämpöiset kauko-onnitteluni heille.”

"Kauan meillä on kaivattukin omaa kotoperäistä ja isompaa tunnustusta lasten ja nuorten käänöskirjallisuudelle."

– Marja Kyrö

Kirjallisuuden kääntäjän kustannussopimus

Kirjallisuuden kääntäjän kustannussopimus solmitaan kääntäjän ja kustantamon välillä aina ennen käännoistyön aloittamista. Sopimus ei saa olla lainvastainen eikä se saa rikkoa hyvää tapaa. Käännoissopimus kuuluu sopimusvapauden piiriin, joten sopimuksessa voidaan mainita yksityiskohdat, joita sopijapuolet pitävät tarpeellisena. Yksinkertaisimmillaan kääntäjän kustannussopimus voisi siis sisältää vain kääntäjän ja kustantajan nimen sekä käännettävän teoksen.

Käytännössä sopimuksessa on hyvä olla mainittuna ja riittävän yksiselitteisesti kirjoitettuna kaikki se, mitä on sovittu, ja sopimuksesta tulisi löytyä vastaus potentiaalisiin ongelmakohtiin. Tässä artikkelissa esitetään Suomen kääntäjien ja tulkien liiton kanta siihen, mitkä seikat ainakin tulee kääntäjän kustannussopimuksessa olla mainittuina. Joissakin yksityiskohdista esitetään myös suosituksia sovittavasta sisällöstä. Artikkelin pohjana on käytetty SKTL:n lakimiehen, **Karola Baranin**, koulutusmateriaalia sekä **Heikki Karjalaisen** kääntämää CEATLin ohjetta Guidelines for fair translation contracts.

Ensimmäisenä on hyvä tiedostaa, mistä kääntäjän kustannussopimuksessa sovitaan. Kustannussopimuksessa kääntäjä luovuttaa käännoksen käyttöoikeudet osittain tai kokonaan kustantajalle ja saa siitä korvauksen, käännoispalkkion.

Sopimuksen alussa voi olla toteamus siitä, että kustantaja vastaa siitä, että alkuperäistekijältä on hankittu oikeudet teoksen kääntämiseen. Kääntäjä osaltaan vastaa siitä, että hän on teoksen kääntäjä eikä käännoista rasita kenenkään kolmannen oikeus.

Kaikki siirrettävät oikeudet kannattaa mainita erikseen. Usein sopimus käsittää painetun kirjan oikeudet. Lisäksi voidaan sopia e- ja äänikirjan kustannusoikeuksista. Nämä ovat digitaalisia, joten on hyvä miettiä, miten

pitkäksi ajaksi oikeudet myy. Lisäksi voidaan sopia siitä, että teos voidaan julkaista osina. Tämä on oma käyttönsä ja voi tarkoittaa esim. teoksen julkaisemista jatkokertomuksena nettiportaalissa tai aikakauslehdessä. Ne oikeudet, mistä ei ole kustannussopimuksessa sovittu, jäävät kääntäjälle.

Kustantaja ei yleensä maksa kääntäjälle palkkaa, vaan maksaa korvauksen oikeudesta käyttää käännoista sopimuksessa mainituilla tavoilla. Tästä seuraa, että kääntäjä on käännoksen ilmestyttyä yhä käännoksen oikeuksien omistaja. Oikeuksien omistajana kääntäjä voi myydä käyttöoikeuden uudelleen toiseen käyttötarkoitukseen, esimerkiksi dramatisoitavaksi, tai toiselle kustantajalle tilanteessa, jossa kirja ei ilmestykään sovituksessa ajassa tai kustantaja ei ota kirjasta lisäpainoksia tietyn ajan kuluessa, vaikka kääntäjä on kustantajalta tästä kysynyt.

Kääntäjä ei välttämättä luovuta kustantajalle painetun teoksenkaan kustannusoikeuksia määrättömäksi ajaksi, vaan oikeuksien luovuttamisen voi sitoa joko aikaan tai painosmäärään. Lisäksi käännoksen oikeuksien luovuttaminen voi joskus olla sidottu alkuperäisen tekijän luovuttamien oikeuksien keston. Sopimukseen voidaan myös laittaa merkintä, että mikäli alkuperäisen teoksen oikeudet palautuvat tekijälle, palautuvat käännoksen oikeudet automaattisesti kääntäjälle.

Käännoissopimuksessa kääntäjä luovuttaa kustantajalle vain taloudellisia oikeuksia. Moraalisilla oikeuksilla suojataan tekijäpersoonaa ja ne jäävät aina kääntäjälle. Kääntäjällä säilyy käännokseensa tekijyyteen perustuva isyysoikeus, jonka perusteella tekijällä on oikeus tulla mainituksi, kun teosta käytetään tai siitä esimerkiksi kirjoitetaan. Lisäksi tekijällä on käännokseensa respektioikeus, joka kieltää teoksen muuntelun siten, että se loukkaa teoksen taiteellista arvoa tai omaperäisyyttä.

Kustannussopimukseen on hyvä ottaa ehto siitä, että kustantaja perehtyy kääntäjän lähettämään käännökseen kohtuullisessa ajassa ja kertoo oman näkemyksensä, mahdolliset korjausehdotuksensa. Kääntäjä tekee uuden version, jonka kustantaja taas lukee. Kääntäjälle on aina varattava mahdollisuus tutustua lopulliseen tekstiin.

Sopimus syntyy neuvottelun tuloksena

Sopimus syntyy neuvottelujen tuloksena ja vapaaehtoisuuden pohjalta. Vaikka kustantamo on sopimustilanteessa usein vahvempi osapuoli ja saattaa pyrkiä sanelemaan sopimuksen ehtoja, tulee kääntäjän valvoa omia oikeuksiaan ja etujaan. Jo ennen sopimusneuvotteluihin menoa kannattaa laatia luettelo omista reunaehdoista, joista ei ole varaa tinkiä.

Vastapuolta ei kannata nähdä vihollisena, vaan yhteistyökumppanina, jonka kanssa kohtuulliseen sopimukseen pääsy on kaikkien etu. Jos neuvottelut sujuvat hyvässä ja rakentavassa hengessä, se on mukavampaa molemmille ja voi vaikuttaa työtilaisuuksiin tulevaisuudessa. Hyvä sopimus on sellainen, jossa molemmat osapuolet ovat tulleet toisiaan vastaan.

Tutustu mahdollisuuksiesi mukaan käännettävään teokseen ennen sopimusneuvotteluja, jotta osaat ottaa kantaa työn vaativuuteen ja aikatauluun. Huomio, että lisätyöstä, kuten sanastojen ja hakemistojen laatimisesta tulee tehdä oma sopimuksensa ja saada erillinen korvaus.

Esitä reunaehtosi ja perustele ne. Kerro myös, miksi juuri sinä olet haluamasi korvauksen arvoinen ja avaa oma osaamistasi. Kuuntele vastapuolta ja pyri ymmärtämään myös hänen kantansa ja perustelunsa. Ole realistinen, päämäärätietoinen ja asiallinen. Älä päästä tunteita pintaan, vaikka neuvottelut tuntuisivat joutuvan umpikujaan. Pyydä tarvittaessa harkinta-aikaa ja näytä sopimusluonnosta asiantuntijalle, esimerkiksi SKTL:n lakimiehelle.

Palkkiosta sopiminen

Sopimusneuvotteluissa keskeisenä tekijänä on raha, työstä maksettava käännöspalkkio. Palkkioperusteena on yleisimmin merkkimäärä, 1000 merkiltä esimerkiksi 15 euroa. Merkkeihin lasketaan kaikki Unicode-standardin merkit, mukaan lukien välilyönnit. Merkit lasketaan aina valmiin käännöksen käsikirjoituksesta. Runoista, sarjakuvista ja lastenkirjoista maksetaan tavallisimmin könttäpalkkio, jolloin palkkion määrän arvioiminen voi olla hankalaa.

Kirjallisuuden kääntäjien palkkiokyselyistä saat käsityksen siitä, millainen on tämän hetken hintataso. Älä myy työtäsi liian halvalla, sillä tavoitteena on, että jokainen kääntäjä saisi kohtuullisen toimeentulon käännöstyöllään. Hintojen polkeminen haittaa koko kääntäjäkunnan palkkiotasoa.

Kirjallisuuden kääntäjän sopimus

Tarkista ainakin nämä!

Sopimus on kirjallinen.

Vaikka myös suullinen sopimus on sitova, on sen yksityiskohtia huomattavan vaikea muistaa. Tilanteet, joissa on sana sanaa vastaan, vältetään sillä, että kaikki sopimuksen yksityiskohdat kirjataan ylös.

Sopimus on oikeudellisesti

pätevä. Osapuolien tulee olla oikeustoimikelpoisia ja sopimuksen lakien ja hyvän tavan mukainen.

Sopimus sisältää kaikki ehdot. Selittelyjä ja selvittelyjä ei tarvita, kun kaikkiin keskeisiin mahdollisesti eteen tuleviin tilanteisiin on otettu kantaa.

Sopimuksessa mainitaan kaikki ne asiat, jotka se kattaa. Esimerkiksi ääni ja- e-kirjoitukset tulee mainita sopimuksessa, mikäli sopimus koskee myös niitä. Mikäli sopimus koskee vain paperikirjaa, tulee muista tuotteista tehdä erillinen sopimuksensa.

Sopimus on selkeä ja ymmärrettävä. Molemmat osapuolet ymmärtävät sopimuksen sisällön ja sanamuodot ovat yksiselitteisiä ja tarkkoja. Mikäli jokin sopimuksen kohta vaikuttaa tulkinnanvaraiselta, pitää se kirjoittaa auki yksityiskohtaisemmin.

Sopimus on taloudellisesti järkevä. Molemmat osapuolet hyötyvät sopimuksesta eikä sopimukseen sisälly liian suuria riskejä. Älä suostu sopimukseen, jossa vain toinen osapuoli voittaa, mutta älä myöskään pidä vastapuolta vihollisena.

Sopimus antaa hyvän pohjan yhteistyölle. Sopimus ei saa sisältää liian epätavallisia tai joutamatattomia ehtoja. Molemmilla sopijapuolilla säilyy luottamus toista kohtaan.

Sopimus on toteutumiskelpoinen. Esimerkiksi aikataulu ei saa olla liian tiukka työmäärään nähden.

Sopimus sisältää järkevän irtaantumisehdon. On hyvä muistaa, että kaikki ei aina mene niin kuin suunnitellaan. Mitä tapahtuu, jos sairastut tai jos kirja ei ilmestykään?

Sopimus on sitova! Älä allekirjoita sopimusta, mikäli et usko pystyväsi sitoutumaan sen ehtoihin.

Ota työsi hinnoittelussa yleisen hintatason ohella huomioon oma erityisosaamisesi ja käännettävän teoksen vaatimustaso sekä oma ja kustantamokohtainen palkkiokehitys. Jos olet uusi alalla, älä pidä sitä automaattisena perusteena laskea työsi hintaa. Liian alhaista hintatasoa voi myöhemmin olla vaikea hilata ylöspäin.

Käsitteilykirjoituksesta käännettäessä on sovittava korvaus lisätyöstä, joka seuraa alkuperäiskäsitteilykirjoitukseen mahdollisesti tulevista muutoksista. Myös mahdollisesta asiantuntija-avusta on sovittava.

Kirjallisuuden kääntäjien palkkio muodostuu harvoin kokonaan tai edes osittain rojalteista. Mikäli kuitenkin on tilanne, jossa päädytään maksamaan palkkio kokonaan rojalteina, tulisi painetun teoksen rojaltilta olla suuruudeltaan vähintään 21 % kirjan nettomyynnistä. Rojaltilta tilitetään kerran vuodessa ja kustantamon tulee myös esittää raportti, josta käyvät ilmi kirjan myynti ja myynnistä vähennettävät kulut.

E- ja äänikirjojen osalta sovitaan usein kättäpalkkiosta, jotka tällä hetkellä valitettavasti ovat vain muutaman satasen luokkaa. Koska ko. tuotteet ovat sähköisessä muodossa eikä niiden painos lopu eikä niistä myöskään toistaiseksi saa kirjastokorvausta, kannattaa vakavasti harkita rojaltilpalkkiota niiden osalta. Rojaltilta saa myös, jos kustantaja lisensoi teoksen kirjastokäyttöön. Rojaltilpalkkiot ovat toistaiseksi enintään muutamia prosentteja. Palkkiotilannetta kannattaa seurata aktiivisesti.

Älä tee käänössopimusta, jossa kustantamo ei maksa lainkaan käänössopalkkiota. Vaikka saisit käänöstötyöhön merkittävän apurahan, tulee kustantajan silti maksaa taloudellisista oikeuksista, jotka hän käännökseesi saa. Tässä kannattaa pitää pää kylmänä, vaikka kuinka tekisi mieli päästä kääntämään lempikirjailijaansa.

FILIn apuraha pienilevikkisen kirjallisuuden käänntämiseen tulee maksaa suoraan kääntäjälle, mutta ei koskaan ainoana korvauksena, jonka kääntäjä työstään saa.

Palkkion maksamisesta tulee tehdä merkintä sopimukseen. Hyvä käytäntö on, että kääntäjä saa enakkona kolmanneksen käänössopalkkiosta ja loput kaksi kolmannesta käännökseen luovuttamisen yhteydessä.

Arvonlisäverosta

Käänössopimuksessa ei ole kyse työsuhteesta, eli veronäkökulmasta on työn osalta kyse palvelun myynnistä. Sopimukseen sisältyy myös tekijänoikeuksien siirtämistä. Niistä saadut korvaukset ovat arvonlisäverolain mukaan arvonlisäverottomia, kun taas työstä maksettu osuus ei.

Kirjallisuuden kääntämisen alalla on aika vakiintunut tulkinta, että koko palkkio on korvaus oikeuksien siirrosta ja siten alv-vapaa. Jos kustannussopimuksesta kuitenkin ilmenee, että on sovittu myös työn korvaamisesta, on turvallisinta eritellä työnosuus ja osuus oikeuksien siirrosta. Työn osuuteen lisätään jo sopimuksessa arvonlisävero, mikäli kääntäjän arvonlisäverollinen myynti ylittää vuodessa alv-rajan, tällä hetkellä 10 000 euroa.

Mistä muusta on sovittava?

Sopimuksesta tulee käydä ilmi kieli, josta teos käännetään ja käännetäänkö se mahdollisesti välikielen kautta, jolloin käännökseen julkaisutiedoissa tulee olla siitä maininta.

Sopimuksessa sovitaan, milloin kääntäjä saa alkutekstin ja milloin valmis käännos luovutetaan kustantajalle. Mikäli kustantamo ei pysty toimittamaan alkutekstiä ajoissa, käännökseen luovutusta viivästetään vastaavasti.

Sopimuksessa on hyvä olla maininta siitä, mitä tapahtuu työn peruuntuessa. Myös force majeure -tyyppisestä käännostöyön tekemisen tai kirjan ilmestymisen estävästä tilanteesta on hyvä sopia. Yleinen käytäntö on, että kääntäjä saa pitää enakkona saamansa maksun, mutta hän voi olla oikeutettu myös suurempaan korvaukseen, jos kustantamo vetäytyy yhteistyöstä. Kääntäjällä tulisi olla oikeus saada korvausta myös ajasta, jona hän ei ole voinut ottaa vastaan muuta työtä.

Lisäksi on syytä sopia tiedotuksesta ja markkinoinnista. Kääntäjän ei pidä ilman erillistä korvausta osallistua kirjan markkinointiin. Ei kannata mennä siihen halpaan, että esillä oleminen on ilmaista julkisuutta ja tehdä ilmaista työtä.

Myös tekijänkappaleista sovitaan. Ne tulee luovuttaa kääntäjälle viipymättä painoksen valmistuttua, ja myös ääni- ja digikirjoista heti niiden ilmestyttyä.

Sopimuksen loppuun tulee maininta, että lisäykset ja muutokset sopimukseen tehdään kirjallisina ja ne tulevat voimaan molempien osapuolien allekirjoituksella. Lisäksi kannattaa mainita, että mikäli mahdollinen erimielisyys ei ratkea neuvottelemalla, asia käsitellään esim. Helsingin käräjäoikeudessa.

Teksti: Hanna Pippuri

Kirjoittaja on SKTL:n mentoriohjelman vetäjä ja Kirjallisuuden kääntäjän selviytymisoppaan päätoimittaja.

Äänikirjojen osuus kirjallisuuden kääntäjien ansioista

Suomen Kirjailijaliitto selvitti kesäkuussa 2020, millaisia palkkioita liiton jäsenille oli maksettu vuoden 2019 kirjamyynneistä ja millaisista palkkioista kirjailijat sopivat kustannussopimuksissaan. Vaikka äänikirjojen suosio lisää kirjojen kokonaismyyntiä, oli kirjailijoiden palkkiotaso huolestuttava: äänikirjasta kirjailijalle maksettava palkkio on viidesosa vastaavan painetun kirjan tuotosta, keskimäärin 0,67 euroa teokselta. Suomen kääntäjien ja tulkkien liiton lakimies **Karola Baran** teki samanlaisen selvityksen kirjallisuuden kääntäjien osalta.

Kirjallisuuden kääntäjien jaoston vuoden 2019 palkkiokyselyn mukaan kirjallisuuden kääntäjien tuhannen merkin (sisältäen välilyönnit) keskiarvopalkkio aikuisten proosasta oli 12,81 euroa. Jos kirja on 200-sivuinen ja suhteellisen tiiviisti ladottu, siinä voi olla esimerkiksi 400 000 merkkiä. Keskimääräiseksi käänköspalkkioksi tulee reilut 5000 euroa. Jos äänikirjakorvaus olisi määritetty sopimuksessa 4 %:ksi tästä korvauksesta, olisi se silloin noin 200 euroa.

Suomen kustannusyhdistys julkaisee vuosittain erilaisia tilastoja kustannusalalta. Tilastoja lukiessa kannattaa olla tarkkana ja huomioida, mitä luvut kulloinkin ovat sisäänsä syöneet. Luvut eivät ole aina vertailukelpoisia keskenään ja kannattaa tarkistaa, puhutaanko kaunokirjallisuudesta yleisesti vai pelkästään käänköskirjallisuudesta ja mitä lajeja otsikkoon sisältyy.

Katsoin vuositilastoa kirjojen myynnistä vuodelta 2019. Tilastossa on kokonaismyynnin nettotulo, josta siten puuttuu 10 %:n arvonlisävero ja kirjakaupoille menevä osuus. Nettotulo on se, mistä tekijöiden osuudet lasketaan, jos palkkio on rojaltipohjainen. Tilaston mukaan kaunokirjallisuutta (ei ole eritelty onko kyseessä kotimainen tai käänköskirjallisuus) myytiin painettuna vuosina 2018 ja 2019 seuraavasti:

Vuosi 2018	28 431 000 euroa
Vuosi 2019	24 768 000 euroa

Painetun kirjan myynti on siis laskenut 12,9 %. Kun katsoo aikajanaa vuosien 2014 ja 2019 välillä, painetun kirjan myynti on laskenut kaikkina muina vuosina paitsi vuonna 2017, jolloin myynti vuoteen 2016 verrattuna nousi reilut 6 %.

Jos katsotaan samalta ajalta ja samasta tilastosta äänikirjojen myyntiä käännetyn kaunokirjallisuuden osalta vuonna 2019, trendi on seuraava:

Aikaperusteinen palvelu

(BookBeat, Storytel jne.) 2 672 000 euroa

Kappaleperusteinen palvelu

(Elisa jne.) 438 000 euroa

Kirjastot jne. 10 000 euroa

Tilasto kertoo sen, että äänikirjojen myynnistä ja käytöstä iso osa tulee kuukausimaksuperusteisista palveluista, joista kuluttaja voi kuukausimaksulla kuunnella monta kirjaa. Palvelua, josta voi ostaa itselleen yhden äänikirjan kerrallaan, käytetään huomattavasti vähemmän. Kirjastojen osuus korvauksista on vielä varsin pieni. Tilastot paljastavat saman ongelman, mikä on nähtävissä myös musiikin puolella. Aikaperusteiset palvelut, ”kirjallisuuden Spotifyt”, on hinnoiteltu varsin edullisiksi, mistä johtuen äänikirjakohtaiset korvaukset jäävät mitä ilmeisimmin varsin mataliksi niin tekijöiden kuin myös kustantajien näkökulmasta.

Kustannusyhdistyksen neljännesvuositilasto näyttää vuodelta 2020, että äänikirjojen käyttö kasvaa merkittävästi. Tälle tilastolle ei ole vertailutilastoa aikaisemmilta vuosilta. Viimeisimmässä kolmannesvuosikatsauksessa äänikirjojen käyttö ja myynti on huimassa nousussa kaunokirjallisuuden, lasten ja nuorten kirjojen ja tietokirjojen kategorioissa. Kaikkien kolmen yhteenlaskettu nousu edelliseen kvartaaliin on peräti +115 %.

Tilastot löytyvät sivustolta kustantajat.fi/tilastot.

Sivustolta löytyy äänikirjatilasto¹, jossa tosin ei vielä ole vertailulukuja, koska tilastointi meni uusien jakelukanavien myötä uusiksi. Tuoreimmasta kvartaalitulastosta² näkee myös äänikirjojen kasvuvauhdin tällä hetkellä.

Soitin myös Suomen kustannusyhdistyksen johtaja **Sakari Laiholle** ja kysyin aiheesta. Hän totesi, että äänikirjamarkkinat kasvoivat vauhdilla jo ennen koronapandemiaa, mutta että pandemia lisäsi uusien asiakkaiden määrää. Hänen mukaansa valtaosa äänikirjoista kulutetaan nykyisin kuukausimaksullisissa palveluissa. Niiden taloudellinen todellisuus on täysin erilainen kuin kirjakaupoissa myytävien fyysisten kappaleiden: ”Jos laskee viimeisestä kvartaalitulastosta kustantajan kaunokirjasta saaman keskihinnan, on se äänikirjasta 2,54 € ja fyysisestä kappaleesta 9,73 €. Näistä tuloista kustantaja maksaa tekijänpalkkiot sekä kirjan tuotanto- ja markkinointikulut. On siis selvää, että jos kirjojen kulutus siirtyy nykyhinnoilla vielä enemmän äänikirjoihin, syntyy pulmia koko kirjojen arvoketjulle kirjailijasta vähittäismyyjään. Viime kädessä on kysymys siitä, kuinka paljon kuluttaja on valmis kuukaudessa maksamaan oikeudesta kuunnella mitä kirjoja ikinä haluaa.”

Alkuun ajatukseni oli, että kirjailija ja kirjallisuuden kääntäjä joutuu äänikirjamyynnissä erityisen heikkoon asemaan. Selvittelyn jälkeen joudun kuitenkin tarkistamaan kantaani ja toteamaan, että äänikirjan tulonmuodostus on siinä määrin ongelmallinen, että se aiheuttaa tasaisesti hankaluuksia kaikille tämän ”ravintoketjun” osana oleville.

En tässä kirjoituksessa ota enempää kantaa äänikirjan korvaukseen kustantajalta, siis siihen mikä olisi parempi tai huonompi vaihtoehto, vaan pohdin, mitä tilastot kertovat ja mitä ne merkitsevät tekijöiden tasolla. Totean vain, että korvausmalleja on monenlaisia: könttäkorvaus, tietty prosentti alkuperäisestä palkkiosta, jota käytin tässä kirjoituksessa esimerkkinä, sekä rojalti käytöstä tai myynnistä. Mikä on mallina paras, riippuu siitä, miten asiaa katsoo ja kuinka pitkällä aikavälillä. Mikäli painettujen kirjojen myynti jatkaa laskuaan ja sähköisten kirjojen suosio merkittävää kasvuaan, on selvää, että kirjojen kuluttamisen painopiste voi jossain vaiheessa siirtyä sähköisiin kirjoihin. Kannattaa siis aktiivisesti seurata tilannetta ja miettiä, mikä on relevantti ja kohtuullinen korvaus ääni- tai e-kirjoista.

Teksti: Karola Baran

Kirjoittaja on SKTL:n lakimies.

¹ <http://tilastointi.kustantajat.fi/PublicReporting/Yearly.aspx?reportName=YearlySalesEurDigital-2017-6.xml&language=FIN>

² <https://tilastointi.kustantajat.fi/PublicReporting/QuarterlyFrom2013.aspx?reportName=QuarterlyFrom2013.xml>

Yhdessä olemme enemmän

SKTL:n jäsenet ovat osa maailmanlaajuisista kääntäjien ja tulkkien yhteisöä

SKTL on toimintansa alkuvuosista saakka pitänyt tärkeänä kansainvälisten yhteyksien luomista. Alati globaalistuvassa maailmassa kanssakäymistä eri kieliryhmien välillä on yhä enemmän. Vaikka kääntämisen ja tulkkauksen toimiala on moneen muuhun sektoriin verrattuna pieni, se on sitäkin kansainvälisempi.

Esimerkiksi kustannusalan suurimmat toimijat ovat ruotsalaisessa tai muussa pohjoismaisessa omistuksessa, ja yhä useammat kielipalveluyritykset ovat ylikansallisia. Alan toimintamallit liikkuvat tehokkaasti maasta toiseen. Ruotsissa äänikirjamarkkinat ovat olleet suhteellisen vahvassa asemassa jo vuosia, koronarajoitusten aikana ääni- ja e-kirjojen suosio on ampaissut Suomessakin nousuun. Suuret ylikansalliset toimistot ovat ostaneet ja sulauttaneet itseensä pienempiä toimistoja, mikä voi heikentää freelancerien asemaa. Koska kääntäjät ja tulkit ovat perinteisesti työllistyneet pienyrityksinä tai freelanceina, vertaistuki ja muualla hyviksi todetut ratkaisut ovat arvokkaita oman toiminnan suunnittelussa ja järjestön edunvalvontatyössä. Erilaisia käännös- ja tulkkausaloja samoin kuin konekääntimiä kehitetään samanaikaisesti useissa maissa ja ainakin kehitystyön tuloksia sovelletaan viipeellä myös meillä. Markkinalähtöisen kehityksen lisäksi EU- ja ETA-valtioissa on noudatettava unionin lainsäädäntöä.

Sytä kansainväliseen yhteistyöhön on siis paljon. Nopeasti muuttuvassa maailmassa yhteinen vaikuttamistyö on tullut keskeiseksi myös järjestöjen toiminnassa. Viime vuosina vaikuttaminen EU:hun on painottunut erityisesti tätä tehtävää varten perustetuissa

kattojärjestöissä eurooppalaisten oikeustulkkien ja oikeudellisten kääntäjien järjestö EULITAssa ja yleiseurooppalaisessa kirjallisuuden kääntäjien yhteistyöelin CEATLissa. Nykyiset keikkatalouteen liittyvät haasteet ovat myös ylikansallisia ja vaativat vähintäänkin EU-tasoisia, mutta myös globaaleja ratkaisuja. Kääntäjien ja tulkkien edustajien on syytä seurata tilannetta valppaasti ja liittyä yhteisiin toimiin, silloin kun on niiden aika.

”Pohjoismaisen yhteistyön ja yhteistyöverkostojen kautta voimme avartaa näkemyksiämme siitä, miten asiat on mahdollista järjestää ja missä asioissa on parantamisen varaa.”

– Heikki Karjalainen

*FIT:n puheenjohtaja
Kevin Quirk (vas.) ja
Heikki Karjalainen.*

Yhteistyö on ollut vilkasta myös korona-aikana. Monet kansainväliset järjestöt ovat jo pitkään järjestäneet kokouksiaan virtuaalisina, joten yhteistyö ei ole saanut kovin suurta kolausta matkustusrajoitusten vuoksi. Toki kaikki kaipaavat yhteisiä tapauksia, joissa yhteyksien solmiminen ja kokemusten vaihtaminen on aivan eri luokkaa kuin etäkokoontumisissa.

Tiedon- ja kokemustenvaihto on tehokkainta, kun verkostoja rakennetaan ja ylläpidetään kauaskantoisesti ja jatkuvuutta korostaen. SKTL:n verkostojen kautta jäsenille tarjoutuu mahdollisuus luoda myös henkilökohtaisia suhteita, joista voi olla hyötyä myös omalle ammatilliselle toiminnalle joko välittömän työllistymisen kannalta tai hyvien toimintatapojen omaksumisessa.

Maailmanlaajuinen yhteydenpito tärkeää

Yksi vanhimmista yhteistyökumppaneistamme on maailmanjärjestö FIT (International Federation of Translators/ Fédération Internationale des Traducteurs), jonka jäsen SKTL on ollut vuodesta 1957.

FIT:n hallituksessa eli *councilissa* SKTL:ää edustaa **Pia von Essen**. Hän kuvaa FIT:n nykyistä merkitystä näin: ”FIT voi ajoittain vaikuttaa etäiseltä, mutta yllättävistä paikoista eri puolilta maailmaa voi löytyä ratkaisuja, jotka sitten voivat sopia myös meille. Siksi yhteydenpito maailmanlaajuisesti on tärkeää.”

Pia toteaa, että FIT:n yhteiset kannat voivat antaa kaikupohjaa ja uskottavuutta pyrittäessä edistämään ammattiemme asemaa ja arvostusta paikallisesti. Hän lisää, että FIT tekee alaa edistävää, maailmanlaajuisesti vaikuttavaa työtä, joka saadaan jaettava ympäri maailmaa: ”Näin hyvät käytännöt leviävät ja voidaan pyrkiä vähentämään epätervettä globaalia kilpailua.

”Maailmanjärjestö FIT:n taholla tehdään koko alaa edistävää työtä, joka saadaan jaettava ympäri maailmaa.”

- Pia von Essen

SKTL:n kansainväliset jäsenyydet pähkinäkuoressa:

- FIT (Fédération Internationale des Traducteurs), FIT:n hallituksen jäsen: **Pia von Essen**
- CEATL (Conseil Européen des Associations de Traducteurs Littéraires): **Aura Sevón**
- Baltic Writers' Council: vuosikokousedustaja ja raportoiija **Taina Helkamo**
- EULITA (European Legal Interpreters and Translators Association): jäsenkokousedustaja ja raportoiija **Pia Leppälä**
- AVTE (Audiovisual Translators Europe): konferenssityöryhmän jäsen **Anna-Maija Ihander**
- Norne (Nätverket för litterära översättare): edustaja **Sanna Manninen**
- NFÖR (Nordiskt författar- och översättarråd): edustaja **Heikki Karjalainen**

Globaalin talouden ja globaalisti toimivan tietoverkkoyhteisön, ja siinä yhä enenevässä määrin myös etätulkkausten maailmassa, on hyvä olla mahdollisimman varhain tietoinen eri puolilla maailmaa nousevista ammatteihimme vaikuttavista trendeistä ja teknisistä kehityssuunnista.”

Oikeustulkkauksen ja oikeudellisen kääntämisen asema EU:ssa

Eurooppalaisten oikeustulkki- ja oikeudellisten kääntäjien järjestö EULITA (The European Legal Interpreters and Translators Association) perustettiin vuonna 2009 turvaamaan oikeustulkkausta ja oikeudellisen kääntämisen asema EU:n lainsäädännössä. Sillä oli merkittävä rooli oikeustulkkausdirektiivin muotoilussa. Sitten EULITA on mm. laatinut ja laatii ohjeita hyviksi käytännöiksi toimialallaan EU-rahoituksen turvin.

Suomi on EULITAn perustajajäsen, mutta tällä hetkellä SKTL:llä ei ole edustajaa sen hallituksessa. Työtä seurataan kuitenkin tiiviisti. SKTL:ää EULITAn jäsenkokouksissa edustava **Pia Leppälä** kuvaa EULITAn merkitystä seuraavasti: ”Oikeustulkkaus ja oikeudellinen kääntäminen ovat olennainen osa ihmisoikeuksien toteutumista oikeudellisissa prosesseissa. SKTL:n tulee pyrkiä edistämään oikeustulkkausta ja oikeudellisen kääntämisen kunnollisia edellytyksiä myös Suomessa. EULITAn kautta saamme joukkovoimaa pyrkimyksillemme, kun eri maiden ammattilaisjärjestöt edistävät alalle tärkeitä kysymyksiä. Oppimalla muiden maiden järjestelmistä ja kokemuksista voimme löytää toimivia käytäntöjä ja onnistua välttämään mahdollisia sudenkuoppia.”

Kirjallisuuden kääntäjien eurooppalaista ja pohjoismaista yhteistyötä

Kirjallisuuden kääntäjien eurooppalaista edunvalvontaa hoitaa yleiseurooppalainen kirjallisuuden kääntäjien yhteistyöelin CEATL (Conseil Européen des Associations de Traducteurs Littéraires), joka on äskettäin laatinut ohjeet käännössopimuksia varten. Ohjeet käännössopimusten laatimiseen pohjautuvat CEATL:n vuonna 2011 julkaisemaan Heksalogiaan eli Hyvä kirjallisuuden kääntämisen toimintatapaan. Molemmat asiakirjat löytyvät myös SKTL:n verkkosivuilta Työkalupakki ammattilaiselle ja asiakkaalle -osiosta. CEATL on myös edistänyt yhteistyötä Suomen ja Ruotsin kirjallisuudenkääntäjien välillä, sillä näiden yhdistykset järjestävät CEATL:n vuosikokouksen 2021 yhteistyössä Ahvenanmaalla. Aika näyttää, voivatko jäsenet tavata toisiaan fyysisesti, vai pidetäänkö kokous virtuaalisena.

Pohjoismaisilla kirjallisuuden kääntäjillä on myös Norne- ja NFÖR-verkostot, joista ensimmäinen pyrkii edistämään käännösalan hyviä käytäntöjä kirjamarkkinoilla. NFÖR on kirjailijoiden ja kääntäjien yhteinen pohjoismainen edunvalvontaelin. Etenkin NFÖR ja CEATL ovat viime vuoden aikana koordinoineet kääntäjien ja kirjailijoiden tavoitteita tekijänoikeusdirektiivin (DSM-direktiivi) kansallisessa täytäntöönpanossa.

SKTL:n entinen puheenjohtaja **Heikki Karjalainen** edustaa liittoa NFÖR:ssä. Hän toteaa, että pohjoismaisen yhteistyön ja yhteistyöverkostojen kautta me pääsemme vertailemaan olosuhteita eri maissa. ”Voimme sitä kautta avartaa näkemyksiämme siitä, miten asiat on mahdollista järjestää ja missä asioissa on parantamisen varaa. Olemme pohjoismaisten sisärjestöjen kanssa käsitelleet yhdessä DSM-direktiiviä ymmärtääksemme paremmin, miten se voisi parantaa kirjallisuuden tekijöiden, siis myös kääntäjien, asemaa ja mitä kaikkea implementoinnissa tulisi ottaa huomioon. Tästä kaikesta on hyötyä omassa vaikuttamistyössämme, kun direktiiviä implementoidaan Suomen tekijänoikeuslakiin.”

”Oppimalla muiden maiden järjestelmistä ja kokemuksista voimme löytää toimivia käytäntöjä ja onnistua välttämään mahdollisia sudenkuoppia.”

- Pia Leppälä

Av-kääntäjien tukea ja tiedonvaihtoa yli rajojen

Av-kääntäjillä on perinteisesti ollut aktiivista yhteistyötä sekä pohjoismaisella että EU-tasolla. Tämä on tiivistynyt entisestään viimeisen kymmenen vuoden aikana. Tammiukuussa 2020 julkaistuihin Suomen kansallisiin käännöstekstitusten laatusuosituksiin saatiin idea Norjasta, josta suositus on levinnyt muihin maihin laajemman eurooppalaisen yhteistyön, muun muassa Euroopan av-kääntäjien liittojen kattojärjestön AVTE:n, kautta. AVTE:n kautta pidetään myös yhteyttä kaikkiin niihin Euroopan maihin, joiden liitot ovat jäseninä, myös Suomeen.

Lisäksi pohjoismaisia av-kääntäjiä yhdistävät yhteiset tekstityspalveluja tarjoavat toimistot, joille monet tekevät töitä joko alihankkijayrittäjinä tai freelancereina. Av-kääntäjien jaoston kansainvälisiä suhteita hoitava **Anna-Maija Ihander** toteaa, että juuri nyt esimerkiksi seurataan yhteistyössä muiden pohjoismaiden kanssa konekäännösten käyttöä ja jälkieditointia suurissa av-alan käännösyrityksissä. Alalla tapahtuvat muutokset leviävät salamavauhtia maasta toiseen, ja av-kääntäjät kokoavat aina näissä tilanteissa rivinsä nopeasti: he jakavat tietoa toisilleen, suunnittelevat strategioita estääkseen kääntäjien kannalta huonoa kehitystä ja ylipäättään tukevat naapurimaitensa kollegoita. Yhteisissä tapahtumissa, kuten Languages and the Meida- ja Media for All -konferensseissa, jaetaan alan viimeisintä tietoa ja osaamista maiden rajojen ylitse.

Särö-residenssi Saksan ja Puolan rajalla

Varsinaisten järjestöjen lisäksi kansainvälisestä yhteistyöstä puhuttaessa mainitaan usein Särö-residenssi. Särö ry. on suomalainen kirjallisuus- ja kulttuuriyhdistys, jonka jäsen SKTL on, ja joka ylläpitää residenssiä Frankfurt Oderissa, Saksassa. SKTL:n jäsenillä on mahdollisuus hakea jotakin kolmesta kahden viikon työskentelyjaksosta residenssissä. Residenssin sijainti on jo sinänsä kansainvälinen, sillä se sijaitsee aivan Puolaan johtavan sillan lähellä.

Teksti:

Kristiina Antinjuntti ja Maarit Laitinen

Kirjoittajat ovat SKTL:n toiminnanjohtaja ja tiedottaja.

Räätälöityjä kielipalveluita

Euroopan tilintarkastustuomioistuimessa työskentelee joukko kääntäjiä, jotka lähtevät tarvittaessa tarkastajien mukaan tarkastusmatkoille avustamaan heitä kielellisissä asioissa. Pro gradu -tutkielmastani selviää, että kääntäjät identifioituvat vahvasti tarkastustiimin kanssa ja ajavat aktiivisesti tilintarkastustuomioistuimen asiaa.

Euroopan tilintarkastustuomioistuimen tehtävä on valvoa, että unionin rahoja käytetään sääntöjen mukaisesti ja tehokkaasti. Tätä tehtävää toteutetaan esimerkiksi lähettämällä tarkastustiimejä jäsenmaihiin EU:lta saadun rahan loppukäyttäjien luo tarkastamaan, että raha on käytetty niin kuin pitikin. Tilintarkastustuomioistuimessa työskentelee kaikkien EU-maiden kansalaisia ja suurin osa tarkastajista voi työskennellä äidinkieltensä lisäksi muutamilla muilla kielillä, mutta aina tarkastustiimiin ei liikene tarkastuskohteen kieltä osaavia tarkastajia. Tällöin on mahdollista ottaa yhteyttä tilintarkastustuomioistuimen kääntäjiin ja hakea tarvittavaa kieliosaamista sieltä.

Tilintarkastustuomioistuimen harjoittelijana kiinnostuin kääntäjien tekemistä kielellisistä avustustehtävistä tarkastusmatkoilla ja päätin kirjoittaa aiheesta gradun. Oletukseni oli aluksi se, että palvelulla paikataan sitä, että tilintarkastustuomioistuimella ei ole omaa tulkkausosastoa ja että kääntäjien toiminta kielellisinä avustajina olisi hyvin samanlaista kuin tulkkien toiminta. Tutkimuksessa paljastui kuitenkin, että kielelliset avustajat ryhmäytyvät vahvasti tarkastustiimin kanssa viimeistään tarkastusmatkalla, elleivät tunne tarkastajia työkavereinaan jo etukäteen. Lisäksi kielelliset avustajat ovat aktiivisia tarkastustiimin jäseniä, jotka pyrkivät saavuttamaan tarkastustiimin tavoitteet sen sijaan, että he pyrkisivät olemaan puolueettomia viestinvälittäjiä kuten tulkit.

Kielellisten avustajien koulutusmateriaali ohjaa heitä käyttäytymään tulkkimaisen puolueettomasti, mutta todellisuudessa kielellisten avustajien asema tulkkaustehtävissä ei ole samanlainen kuin tulkin

vastaavassa tilanteessa. Kielelliset avustajat ovat tilintarkastustuomioistuimen työntekijöitä, mikä lähtökohtaisesti asettaa heidät tilintarkastustuomioistuimen puolelle eikä puolueettomaksi välittäjäksi tarkastajien ja tarkastuskohteen välisissä keskusteluissa. Tutkimuksessani selvisi, että lisäksi tarkastustiimin ryhmäytyminen matkan aikana ja aiempi tuttuus kollegoina vaikuttavat siihen, että kielelliset avustajat kokevat vahvasti olevansa samassa tiimissä tarkastajien kanssa. Tarkastustiimin jäsenenä kielelliset avustajat ovat myös aktiivisia toimijoita, jotka pyrkivät edistämään tilintarkastustuomioistuimen tavoitteita. Eräs haastateltava painotti, että tarkoitus ei ole kuitenkaan olla tarkastuskohteita vastaan, vaan mahdollisimman tehokkaasti selvittää, onko EU:n varat käytetty niin, kuin oli tarkoitus.

Henna Räisänen

© Noora Räisänen

Kielelliset avustajat toki tulkkaustehtävissään mahdollistavat koko tarkastuskäynnin onnistumisen, mutta he voivat omilla toimillaan entisestään nopeuttaa ja sujuvoittaa prosessia. Kielellisten avustajien toimijuus tulee esiin usealla tavalla: he voivat jättää epäolennaisina pitämiään asioita tulkkaamatta tai tulkata ne hyvin suurpiirteisesti, ja he saattavat tulkkaustehtäviensä lomassa puhua aktiivisesti omina itsenään. Useimmiten näin säästetään aikaa, kun esimerkiksi tarkentavia kysymyksiä ei tarvitse välittää kieleltä toiselle, vaan kielellinen avustaja voi itse muotoilla aiemmin tulkkaamansa puheenvuoron uudestaan tai tarkastuksen kannalta epäolennainen puheenvuoro tulkataan tiivistäen.

Kielellisen avustajan aktiivisuutta edesauttaa se, että hän yleensä tietää, mitä vastauksia ja tietoja tarkastajat etsivät. He oppivat tarkastuskäynneistä enemmän aina ollessaan niissä mukana, mikä auttaa ennakoimaan, ja tarkastajat yleensä keskustelevat kielellisen avustajan kanssa tarkastuksen kulusta ja tavoitteista etukäteen, jolloin kielelliselle avustajalle muotoutuu hyvä käsitys siitä, mitkä tiedot ovat tarkastajille tärkeitä. Näiden tietojen turvin kielellinen avustaja voi keskittyä vain olennaiseen eikä turhaan tuhlaa tarkastustiimin aikaa vähemmän tärkeisiin asioihin. Näin toimittaessa on hyvin tärkeää, että kielelliset avustajat ja tarkastajat voivat luottaa toisiinsa ja siihen, että vaikka kaikkea ei tarkasti tulkata, niin kaikkein olennaisin tieto välittyy.

Tutkimuksessani tutkin tietojeni mukaan aiemmin tutkitonta tulkkausalan toimenkuvaa, mutta kielellisten avustajien työtavat eivät välttämättä käytännössä ole kovin uusia ja tuntemattomia: muutamissa tutkimuksissa on vertailtu tulkin ammatin normeja ja eettisiä ohjeita siihen, miten tulkit työssään todellisuudessa toimivat, ja jotkin kielellisten avustajien käytännöt ovat varsinaisina tulkkeinaakin toimiville tuttuja. Erityisesti työelämätulkit eli päivittäin kuurolle henkilölle työelämässä tulkkaavat viittomakielen tulkit voivat olla hyvin samankaltaisessa puolueellisessa ja aktiivisessa roolissa tultuaan pitkän palvelussuhteen aikana osaksi kuuron henkilön työtiimiä ja auttaessaan kuuroa henkilöä suoriutumaan työstään mahdollisimman hyvin.

Kielellisen avustajan työnkuva ja rooli ovat muotoutuneet tilintarkastustuomioistuimen tarkastusmatkojen tarpeiden mukaisiksi. Kääntäjien työtehtäviin ei ole ollut valmista sapluunaa tai ohjeita, joten tehtävien laajuudella tai kielellisten avustajien ottamalla roolilla ei ole ollut juuri rajoitteita. Jo tehtävänimike ”kielellinen avustaminen” jättää paljon tilaa monenlaisille avustustehtäville. Juuri tämä

joustavuus on kielellisen avustamisen vahvuus. Siitä on tullut juuri sellainen palvelu, jolle on tarvetta ja kysyntää tilintarkastustuomioistuimessa.

Teksti: Henna Räisänen

Kirjoittaja on Tampereen yliopiston alumni, joka on valmistunut Monikielisen viestinnän ja käännöstieteen maisteriohjelmasta.

Kirjoittaja on opintojensa aikana ollut käännösharjoittelussa Euroopan tilintarkastustuomioistuimessa.

Lähteet:

Henna Räisänen pro gradu (2020) ”Fit for purpose” – Kielellinen avustaminen Euroopan tilintarkastustuomioistuimen tarkastuskäynneillä
<http://urn.fi/URN:NBN:fi:tuni-202005105145>

EMN:n maahanmuutto- ja turvapaikkasanastosta mobiilisovellus

Euroopan Muuttoliikeverkosto (EMN) on julkaissut monikielisen maahanmuutto- ja turvapaikkasanaston myös mobiilisovelluksena. Sovellus sisältää lähes 500 maahanmuutto- ja turvapaikka-alan erikoistermiä, termien määritelmät ja termien vastineet kaikilla EU-kielillä, termien lähteet sekä linkkejä lisälähteisiin verkossa. Sanaston tarkoituksena on mahdollistaa, että EU:ssa keskustellaan muuttoliikeasioista verratavalla tavalla oikein väärien termeillä väärien termit välttämiseksi.

Monikielinen sanasto:

https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/networks/european_migration_network/glossary_en

Suomenkielinen laitos:

http://www.emn.fi/files/1951/EMN_Glossary_2018_FI_V_6.0_web.pdf

Google Play ja Apple Store: EMN Glossary

Teksti: Jenni Kavén

Kirjoittaja on SKTL:n järjestöasiantuntija.

Lähde: <https://ec.europa.eu>

Hur kommer finansiella termer till?

Eija Puttonen

- diplomtranslator från Turun kieli-instituutti (1980)
- filosofie magister från institutionen för översättningsvetenskap vid Helsingfors universitet (2000)
- specialintresse: terminologi
- verksam som översättare sedan 1980 inom såväl offentlig förvaltning som affärlivet
- sedan mars 1999 anställd på Finlands Bank, först som översättare i svenska och engelska och från och med december 2017 som chef för Finlands Banks språktjänst
- Till Eijas uppgifter hör att ansvara för språktjänsterna till Finlands Bank, Finansinspektionen och delvis Europeiska centralbanken.

Det svensk-finska översättarseminariet ordnades i år för 48:e gången, men samtidigt i en helt ny form, nämligen som webinarium. Över 70 personer deltog i webinariet den 24 september. En av dagens föreläsare var **Eija Puttonen**, chef för språktjänsten vid Finlands Bank.

Eija Puttonen har jobbat som översättare vid Finlands Bank sedan 1999, hon översätter dels från finska till svenska och engelska, dels från engelska till svenska. Från och med december 2017 är hon chef för språktjänsten vid Finlands Bank. Till hennes uppgifter hör att ansvara för språktjänsterna för Finlands Bank, Finansinspektionen och delvis för Europeiska centralbanken.

Eija inledde sin presentation med en kort genomgång av det europeiska nätverk som Finlands Bank är en del av. Banken ingår i egenskap av nationell centralbank i Eurosystemet och Europeiska centralbankssystemet och deltar i en banktillsyn som huvudsakligen omfattar euroländerna, men som också andra EU-länder får ansluta sig till (se rutan med nyckelbegrepp). Arbetspråket i alla dessa sammanhang är engelska. Men, mycket material ska översättas till de nationella språken, bland annat Europeiska centralbankens (ECB:s) författningar, årsrapporter och pressmeddelanden. Vissa översättningar till svenska sköts av ECB, vissa av Riksbanken i Sverige, men en del översätts också vid Finlands Bank. Eija konstaterade att det ibland är en utmaning att hitta bra finska och svenska motsvarigheter till de engelska termerna. I vissa fall är målgruppen uttryckligen de svenskspråkiga i Finland, något som det då kan vara skäl att beakta vid valet av termer.

En hel del material ska utifrån språklagen (423/2003) finnas både på finska och på svenska. Det gäller texter från både Finlands Bank och Finansinspektionen, bland annat Finansinspektionens regelverk, som har lika laga kraft på både finska och svenska. Eija nämnde också att Finlands Bank/Finansinspektionen svarar för översättningen av ECB:s lagstadgade publikationer till finska.

Kännetecknande för de termer som hanteras vid Finlands Bank är att de oftast ursprungligen är engelska. Nya företeelser skapar nya (engelska) termer, vilket i sin tur skapar ett behov av nya termer på andra språk, i Finland på finska och svenska. När det gäller de svenska termerna är det inte heller ovanligt att det finns parallella former, t.ex. en variant som används i Sverige och en som används i EU, t.ex. i ECB:s svenska texter. Eija konstaterade att

det är en balansgång; ibland kan det bästa alternativet hittas i EU-relaterade texter, ibland kan termer skapade för svenska förhållanden vara det bästa alternativet också i Finland. Exempel på den senare kategorin är kvar att leva på-kalkyl (för *maksuvара-arviointi*) som används av Finansinspektionen i Sverige och penningpolitisk hållning (för *rahaoliittinen viritys*) som används i Riksbankens texter.

Nyckelbegrepp

- Eurosystemet = Europeiska centralbanken (ECB) + de nationella centralbankerna i euroländerna
- Eurojärjestelmä = Euroopan keskuspankki (EKP) + euroalueen maiden kansalliset keskuspankit
- Europeiska centralbankens råd, ECB-rådet
- Euroopan keskuspankin neuvosto, EKP:n neuvosto
- ECBS = Europeiska centralbankssystemet = ECB + de nationella centralbankerna inom EU
- EKPJ = Euroopan keskuspankkijärjestelmä = EKP + EU-maiden kansalliset keskuspankit
- Europeiska centralbankens allmänna råd, ECB:s allmänna råd
- Euroopan keskuspankin yleisneuvosto, EKP:n yleisneuvosto
- SSM = Single Supervisory Mechanism = den gemensamma tillsynsmekanismen (gemensam banktillsyn) = yhteinen valvontamekanismi yhteinen kriisinratkaisumekanismi
- SRM = Single Resolution Mechanism = den gemensamma resolutionsmekanismen gemensam hantering av krisdrabbade banker = yhteinen kriisinratkaisumekanismi yhteinen kriisinratkaisu

När det gäller översättningen av engelska termer till svenska kan man ibland tala om direkta översättningslån från engelskan. Vissa av dessa direkta översättningslån har fått status som korrekt svensk term, t.ex. kreditlina för engelskans *credit line* eller resolution som har lånats direkt in i svenskan från engelskan. Eija tog också upp sådana direkta översättningslån som inte ska användas, såsom operation för engelskans *operation* (för transaktion) eller exekutivstyrelse för *Executive Board* (för direktion).

Ibland kan den term som används på svenska i Finland vara missvisande och svår att förstå i Sverige. Eija påminde om följande termrekommendationer:

- deposition-> **inlåning, insättningar**
- offentlig ekonomi > **offentliga finanser**
- dividend > **utdelning**
- masskuldebrev > **obligation**
- ekonomist > **ekonom**

Eija Puttonen konstaterade att det hela tiden uppstår nya företeelser och skeenden som ger upphov till ny terminologi, bland annat genom ny lagstiftning. Finanskrisen 2008 och det ekonomiska läge som följde av den ledde till många nya finansiella termer. Här följer några av termerna:

- **asset purchases** = *omaisuuserien ostot, arvopaperiostot, tillgångsköp, värdepappersköp*
- **countercyclical capital buffer requirement** = *muuttuva lisäpääomavaatimus, kontracykliskt buffertkrav*
- **debt-to-income cap** = *velkakatto, skuldkvotstak*
- **leverage ratio** = *vähimmäisomavaraisuusaste, bruttosoliditet*
- **loan-to-value / loan-to-collateral ratio** = *enimmäisluototussuhde, lainakatto, maximal belåningsgrad, lånetak*
- **long-term refinancing transactions** = *pitkäaikaiset rahoitusoperaatiot, långfristiga refinansieringstransaktioner*
- **macroprudential supervision** = *makrovaikautusvalvonta/rahoitusvaikautusvalvonta, makrotillsyn*
- **non-standard monetary policy** = *epätavanomaiset rahoitustaloudelliset toimet, extraordinära penningpolitiska åtgärder*
- **sovereign debt crisis** = *valtion velkakriisi, statsskuldkrisen*

Också klimatkrisen har gett upphov till nya finansrelaterade termer. Eija tog upp termerna **sustainability** (*vastuullisuus, hållbarhet*), **responsible investments** (*vastuullinen sijoitustoiminta, ansvarsfulla investeringar*) och **green finance** (*kestävä rahoitus, hållbar finansiering*).

Som avslutning på sin mycket informativa presentation gav Eija tips på källor som kan vara till nytta för dem som översätter finansiella texter. Utöver Finlands Banks och Finansinspektionens webbplatser nämnde hon ECB:s, de andra centralbankernas och tillsynsmyndigheternas webbplatser. Särskilt nyttiga är självfallet den svenska Finansinspektionens, Riksbankens och Statistikmyndigheten SCB:s webbplatser. Alla de här källorna kan hjälpa oss i jakten på den rätta termen för just vår översättning.

Text: Maria Hägglund

Skribenten jobbar som språkexpert vid svenska språkenheten vid Statsrådets kansli och ingår i arrangörskommittén för svensk-finska översättarseminariet.

SKTL 65 VUOTTA

Viime numeron arkiston kuva-aarteiden esittely sai niin runsaasti positiivista palautetta, että jatkamme entisten puheenjohtajien muistelua ja kuvakavalkadia vielä tässä numerossa.

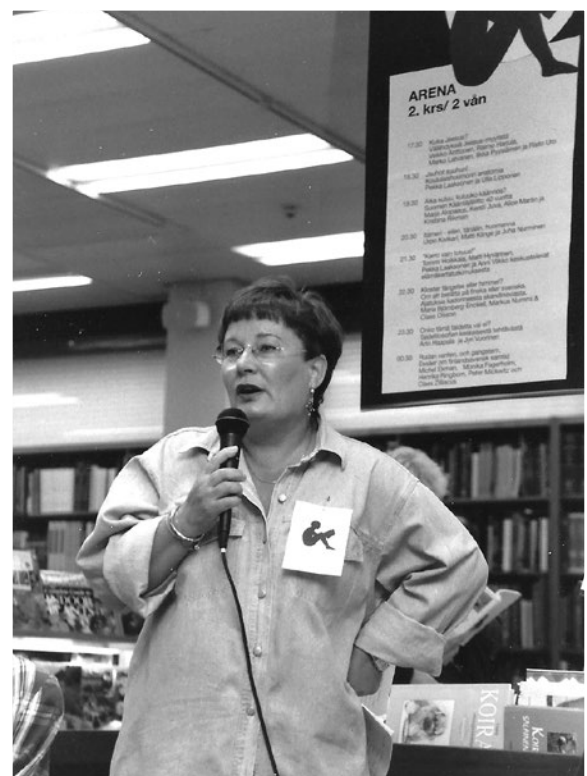

*FIT:n maailmankongressissa
Tampereella vuonna 2005
Marita Liulia ja Kristiina
Rikman.*

Kristiina Rikman, puheenjohtaja vuodet 1996–1999

Puheenjohtajakauteni oli hirveän mielenkiintoista aikaa. Silloin tosin olivat myös elämäni ruuhkavuodet. Sen lisäksi että olin liiton puheenjohtaja, tein paljon töitä ja olin teini-ikäisen tyttärenti yksinhuoltaja. SKTL tarjosi ikkunan muuhun maailmaan myös kirjaimellisesti: teimme muutaman ulkomaanreissun Bratislavaan ja Prahaan sekä yhteen maailmanjärjestö FIT:n kokoukseen Australiassa.

Olin ollut jo aikaisemmin pitkään aktiivisena liiton toiminnassa, muun muassa kirjallisuuden kääntäjien jaoston puheenjohtajana. Tämä oli liitossa hyvin aktiivista aikaa. Silloin vielä tehtiin vapaaehtoistyötä ja ihmiset halusivat osallistua siihen. Muistan kun ammoisina aikoina liiton kokoontumispaikkana oli Erottajankatu 5:n sisäpihalla liivitehtaan takahuoneessa! Sieltä siirryimme hiukan suurempiin tiloihin, Siltasaarenkadun kautta Museokadulle ja myöhemmin Meritullinkadulle, josta siirryttiin SKTL:n nykyisiin tiloihin Hietaniemenkadulle.

Taiteiden yö vuonna 1995.

Puheenjohtajakaudellani olivat kaunokirjallisuuden kääntäjien palkkioneuvottelut ajankohtainen asia. Siihen aikaan pystyttiin vielä käymään neuvotteluja niin että vastapuolena oli Kustannusyhdistys. Saimme tehtyä raamisopimuksen, mutta ajan myötä tämä päättyi, ja nyt kaikki joutuvat tappelemaan itse. Äänikirjabuumia ei vielä silloin ollut, mutta kävin WSOY:n ja Suuren suomalaisen kirjakerhon kanssa neuvottelemassa pienen korvauksen suomentajille. Toimistonhoitaja **Helkky Halmeen** kanssa kävimme myös keskustelemassa verohallituksessa freelancerien verotuksesta ja selventämässä kaunokirjallisuuden kääntäjien työnkuvaa. Verovalmistelijan käsikirjaan tuli tämän jälkeen oma luku freelancerien verotuskäytännöistä. Aikaisemmin tämä oli hyvin epäselvää ja meitä verotettiin milloin mitenkin.

Puheenjohtajakauteni jälkeen istuin kaksi kautta 2000-luvulla kirjallisuustoimikunnassa varapuheenjohtajana ja opetusministeriön taiteilijoiden sosiaaliturvaa, verotusta ja työllisyyttä selvittäneessä Taisto II -toimikunnassa kirjallisuuden edustajana. Lisäksi edustin liittoa Forum Artisin hallituksessa kymmenen vuotta. Olen myös yrittänyt pitää kirjallisuuden kääntäjien lippua korkealla antamalla esimerkiksi haastatteluja, jotta kääntäjän ammatti tulisi tunnetuksi. Tuntuu että monille kääntäjän työ on edelleen pimennon peitossa.

Toivon että kaikki jotka liiton jäseniksi pääsevät ymmärtävät, että liiton jäsenyys suuriarvoista! Liitto antaa enemmän kuin ottaa ja tekee paljon ja hyvää työtä jäsenistönsä eteen.

Syyskokous vuonna 1999
Villa Kivessä. Kuvassa uusi pj.
Tarja Teva ja vanha pj. Kristiina
Rikman.

Kirjan ja ruusun päivä vuonna 1996.

SKTL:N UUDET JÄSENET

Varsinaiset jäsenet

Rage Abdullahi, II, Tampere
Petra Ando, IV, Helsinki
Heli Ervasti, II, Turku
Heidi Gräsbeck, II, Turku
Sini Linteri, I ja II, Lohja
Anu Lukander, II, Lappeenranta
Tarja Mavroudis, II, Helsinki
Piia Montonen, II, Turku
Ira Multaharju, IV, Helsinki
Anne Nordling, II, Helsinki
Mikko Nygård, II, Vaasa
Elina Salonen, I, Riihimäki
Venla Virtanen, II, Turku
Maija Ylönen, I ja II, Tampere

Opiskelijajäsenet

Nicolas Harju, II, Helsinki
Anna Heroja, II ja III, Lahti
Niina Kinnunen, III, Espoo
Nina Koski, II, Helsinki
Henna Lähde, II, Espoo
Tomi Makkonen, II, Tampere
Tiiu Marjoniemi, II ja III, Tampere
Ksenia Oksa, II, Joensuu

Uuden jaoston jäsenet

Henttonen Tatu, Helsinki, I

Tervetuloa jäseniksi!

Osa uusista jäsenistä ei antanut lupaa nimensä julkaisuun lehdessämme.

Heikki Kaskimies, Kristiina Drews (keskellä) ja Kristiina Rikman.

HEIKKI KASKIMIES IN MEMORIAM

Kääntäjä-lehti ja läheinen kollega muistelevat liiton pitkäaikaista puheenjohtajaa.

Seppo-Heikki Kaskimies oli Suomen kääntäjien ja tulkkien liiton pitkäaikainen aktiivi. Hän toimi liiton puheenjohtajana kahteen otteeseen: vuodesta 1978 alkaen vuoteen 1986 ja toistamiseen vuodesta 1992 vuoteen 1995.

Kaskimiehen ensimmäisen puheenjohtajakauden aikana yhdistyksen sääntöjä muutettiin siten, että silloinen Suomen kääntäjien yhdistys sai nimekseen nykyisen nimensä Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto – Finlands översättar- och tolkförbund.

Suomen kääntäjien ja tulkkien liitossa toimimiensa vuosien aikana Kaskimies edusti liittoa muun muassa: Suomalaisen kirjallisuuden edistämisvarojen valtuuskunnassa, Valtion kirjallisuustoimikunnassa, Forum Artis ry:ssä, Tekijänoikeusjärjestö Kopioistossa ja Tekijänoikeudellisessa yhdistyksessä. Hän toimi myös Kääntäjä-lehden päätoimittajana.

Heikki Kaskimies 1941–2018

Seppo-Heikki "Heka" Kaskimies oli monipuolinen. En huomannut sitä heti, mutta kolmenkymmenen vuoden kaveruuden aikana havainnot täsmentyvät.

Olin paikalla, kun Heikki Kaskimies valittiin 1976 Suomen kääntäjien yhdistyksen puheenjohtajaksi **Juhani Jaskarin** jälkeen. Jaskari esitteli Heikin vuolaasti. Heikki oli vääntänyt ylleen kokomustan puvun ja sanoi: Kiitos!

Yhteistyö Heikin kanssa merkitsi palavereja liitossa ja liiton ulkopuolella. Alkoivat seminaarien ja kongressimatkojen periodit. Omat ideani liittyivät Unkariin; Heikille tulivatkin tutuiksi monet, jotka käänsivät Suomen kirjallisuutta unkariksi. Myös Unkari tuli tutuksi. Vaimollani ja minulla on hauskoja muistoja näistä matkoista, kun nautimme Hekan sarkasmeista ja unkarilaisten ystävien kesteistä. Neuvottelijana Heikki ajoi tuloksellisesti suomalais-unkarilaisen käännösyhteistyön asiaa.

Heikin käännöstuotanto on laaja. Siihen sisältyy kaunokirjallisuutta ja kulttuurihistoriaa. Dekkarit olivat Hekan vahva laji. Niitä hän suomensi lukuisia.

Hän suomensi tärkeimmät **Elie Wiesel**in teokset. Juutalainen Wiesel sai Nobelin rauhanpalkinnon 1986 väkivallan ja rasmin vastaisesta toiminnasta.

Heikki oli Suomen dekkariseuran perustajajäsen ja arvioi dekkareita Ruumiinkulttuuri-lehdessä. Hän oli Kiilan aktiivi. Näistä hän ei pitänyt melua. Puheenjohtajana hän oli jämäkkä, päätöksentekijänä määrätietoinen ja kunnioitettava.

Muistamme Heikin hiljaisena, hauskana persoonana. **Kristiina Rikman** kertoo osuvasti: "Kun Kaskimies tapasi tulevan vaimonsa **Pirjon** Moskovan junassa, he tanssivat siellä valssia, jota soitettiin siunaustilaisuudessa Heikin lähtövalssiina. Tämä kuvastaa hänen luonnettaan."

Teksti: Hannu Launonen

Kirjoittaja on kirjallisuuden suomentaja ja Unkarin kirjallisuuden dosentti.

Tervetuloa kollegakahveille!

Virtuaalisia kollegakahveja jäsenille syksyn harmautta piristämään

SKTL kattaa virtuaalisen kahvipöydän jäsenilleen noin kerran kuukaudessa. Ohjelma vaihtelee hieman tapauskerran mukaan, mutta kahvitaun ohjelmassa on jokaisella kerralla myös tutustumista ja vapaamuotoista jutustelua – oikean kahvitaun tapaan.

Osallistujan ei tarvitse tehdä muuta kuin esitellä itsensä muutamalla sanalla. Niin, ja varata tietysti omaan lempikahvi- tai teekupposeensa mieleistään juomaa. Tarkoituksena on, että voisimme tarjota jäsenistöllemme mukavaa vuorovaikutuksellista ohjelmaa myös aikoina, jolloin emme välttämättä tapaa toisiamme kovin usein kasvotusten.

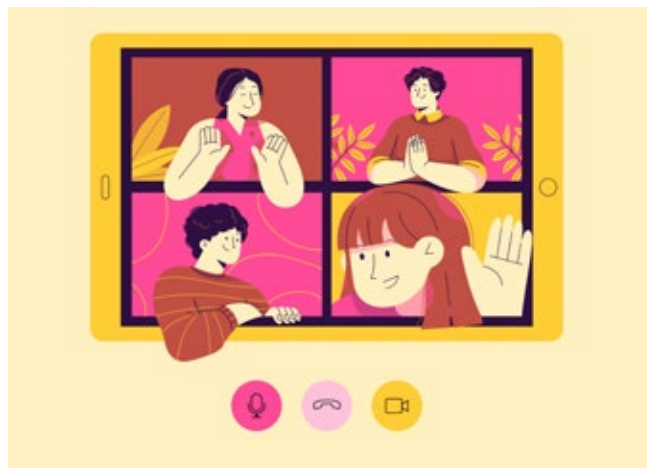
Seuraavat kollegakahvit järjestetään ke 11.11. klo 16–17 SKTL:n opiskelijajäsenille, ti 17.11. klo 16–17 kirjallisuuden kääntäjille ja myös ke 9.12. klo 14–15 kirjallisuuden kääntäjille. Suunnitteilla on myös muita kollegakahveja eri jaostojen ja paikallisosastojen jäsenille. Kurkkaa kaikki #kollegakahvit tapahtumakalenteristamme: sktl.fi/tapahtumakalenteri.

Kurkistus syksyn ensimmäisten kollegakahvien pariin

SKTL järjesti 18.9. ensimmäiset virtuaaliset #kollegakahvit uusille jäsenilleen. Ihka ensimmäisillä kollegakahveilla pohdimme muun muassa puheenjohtaja **Sirpa Alkusen** seurassa, mitkä asiat tuottavat kullekin kahvittelijalle iloa omassa työssä.

SKTL:n kollegojen mielestä parasta omassa työssä on mm.

- onnistumisen tunne ja ahaa-elämykset
- ilon tuottaminen lapsille tai muille lukijoille ja lukemiseen innostaminen

- se, että oma käänös on lukijoiden keskuudessa hitti
- toisten auttaminen oman työn kautta
- luomisen ilo, uuden keksiminen ja luovuuden käyttäminen omassa työssä
- asioiden eteneminen ja oma rooli asioiden edistämässä
- valmiin tuloksen näkeminen ja tieto siitä, että omasta tuotoksesta on hyötyä/iloa jollekin
- se, että pääsee konkretisoimaan oman työnsä: ”Käänöksen heiluttaminen muiden nenän edessä” – tässä tämä nyt on!

Kiitos kaikille ajatuksiaan muiden kanssa jakaneille – oli mukava tavata!

Kollegakahveilla nähdään!

Jenni Kavén

Kirjoittaja on SKTL:n järjestöasiantuntija.

Saamaamme osallistujapalautetta virtuaalisesta kahvittelutuokiostamme:

”Minusta kahvittelut olivat erittäin onnistuneet. Tunnelma oli rento ja oli piristävää keskustella aiheesta, jota kohtaan kaikilla osallistuneilla oli intohimoa. Tulevaisuudessa toki tiettyihin teemoihin pohjautuvat kahvittelutkin ovat tervetulleita.”

Timo Villanen, SKTL:n opiskelijajäsen, av-kääntäjien ja asiatekstinkääntäjien jaosto

”Suomuja karisee ja mieli hetkeksi kirkastuu, kun kuulee, miten erilaisista lähtökohdista ja millaisista eri syistä ihmiset ovat päätyneet tekemään töitä kielen kanssa.”

Lauri Holma, SKTL:n varsinainen jäsen, kaunokirjallisuuden suomentaja ja av-kääntäjä

1. Kuka olet ja mikä olet?

Irina Penttinen, maahanmuuttajataustainen käännösalan yrittäjä vuosimallia 88, hedelmällisen "YYA-sopimuksen" aikaansaannos ja intohimoinen jumppaaja.

2. Missä asut?

Vantaalla, isoksi käyneessä omakotitalossa.

3. Mitkä ovat työkielisi?

Tällä hetkellä inhouse-kääntäjänä teen enimmäkseen teknisiä englanti-venäjä-englanti-käännöksiä. Vahvimmillani olen kuitenkin suomi-venäjä-käännöksissä. Pakon (lue: rahan) edessä teen myös kankeampia venäjä-suomi-käännöksiä, jotka syntyperäisen kielen tarkastajan tekemän jäykkyydenpoistokäsittelyn jälkeen muuttuvat onneksi mukiinmeneviksi suomennöksiksi. Teen myös venäjän tulkkauksia, mutta iän mukana lisääntyneen mukavuudenhalun takia pyrin kuitenkin välttämään niitä.

4. Kuunteletko musiikkia, kun teet töitä? Jos kuuntelet, millaista?

En kuuntele. Innostun liikaa musiikista. Hiljaisuudessa kuulen paremmin ajatuksiani.

5. Mikä on inhokkitermisi?

Päihteen ja venttiilit. Ne ovat semanttisesti liian laajoja kokonaisuuksia suomen kielessä. Venäjän kieli vaatii täsmennystä, siis onko kyse alkoholista, tupakasta, huumeista vai niiden yhdistelmistä. Tuskaissena käännän niitä esim. intoksikanteiksi, mutta tällainen tieteellinen termi ei kuulosta niin kotoisalta kuin päihde. Venttiileistä puhuttaessa pitäisi puolestaan tietää, onko kyse käsiventtiilistä vai automaattiventtiilistä, sillä näille on venäjässä eri sanat. Kontekstin puutteessa käännän ne mututuntumalla ja toivon hartaasti, ettei tehtaassa räjähdä mitään.

6. Millaisissa vaatteissa käännät mieluiten?

Konttorissa ihmisten ilmoilla on pakko olla siististi pukeutunut. Kun on push up -rintaliivit päällä käännöksistäkin tulee napakoita ja virallisen tuntuista, kun taas kotitoimiston väljissä vaatteissa syntyy vapaamuotoisempaa ja moniulotteisempaa jälkeä.

7. Minkä muruja löytyy eniten näppiksen raoista?

Oikeastaan ei pitäisi löytyä mitään, mutta säännöllisin väliajoin sieltä paljastuu tunnistamattomia vieraskappaleita. Olisivatko ne kääntäjän nahasta revittyjä jäännöksiä?

8. Mistä käännöksestä olet kaikkein ylpein?

Onnistuneista markkinointikäännöksistä. Silloin kun saan tekstistä niin myyvän, että alan itsekin uskoa mainostettavan tuotteen erinomaisuuteen.

9. Menetätkö joskus yönesi käännöstöiden takia? Tai tulevatko käännöksen uniisi?

Minulle käy usein niin, että mitä hankalampi käännettävä kohta, sitä paremmin se toimii unilääkkeenä. Melatoniinitaso ponnahtaa silloin ylös ja mikäli pääsen ottamaan pienet (välillä ei niinkään pienet) torkut, herätessä minulla on valmis käännösratkaisu päässäni.

10. Minkä äidinkielenopettajasi / pääkieleesi opetuksen muistat. Mikä on syöplynyt tulikirjaimiin sieluusi?

Kultainen sääntö: suomentaessa asiatekstit pitää yksinkertaistaa ja venäjätäessä monimutkaistaa. Yksinkertaistamista minun on vielä harjoitettava, mutta venäjäksi osaan tuottaa niin mutkikkaita tekstejä, että venäläiset byrokraatit voisivat olla ylpeitä minusta.

11. Miksi valitsit itsestäsi juuri tämän valokuvan nähtäväksemme?

Paljon puhuva työpötretti. Kun korvat ja suu on suojattu hyvin, tulkkauskin sujuu mallikkaasti.

Huh, mikä vuosi!

Teams, Skype, Zoom, GoToWebinar, GoToMeeting, GoToWhere, SKTL:n hallitus, toinen hallitus, kolmas työryhmä, seitsemäs yhteistyöpalaveri, kymmenes tapahtuma, etätulkkausohjeita, onko käsidesiä, laitetaanko maskit, sopimuksenpurkuneuvontaa, puhujien ohjeistusta, missä kuulokkeet, laitetaanko kamerat päälle, onpa hiljaista, odotanko väärään kokoukseen, miten äänestetään etäkokouksessa, mikrofoni ei toimi, onpa huono yhteys, mikä on tietoturvan taso, peruutetaanko, lykätäänkö vai korvataanko, Soundcloud, tietopyyntö toisensa perään OKM:stä, seuraavaksi TEM:istä, miten pärjääte, tarvitsetteko rahaa, entä palkintojenjaot, korvaako vakuutus, onnistuuko etämentorointi, koronatuki.

”Kiinassa muhii joku supervirus”, luimme joululomalla lehdistä. Vähitellen tartuntatapauksia alkoi olla lähempänä, eikä aikaakaan, kun SKTL:nkin toimiston valtasi pienoinen pyörremyrsky. Neuvontapyyntöjä tuli tiuhaan, kun joidenkin tulkkien ja kääntäjien työt loppuivat kuin seinään. Jotkut saivat puolestaan kääntää koronatiedotteita minkä lyhyiltä yöuniltaan ehtivät. SKTL:n toimisto kuunteli aamun avaukseksi viranomaisohjeiden päivityksiä ja keräsi ohjeita ja tietoja mistä vain löysi tiedottaakseen jäsenille mahdollisimman tehokkaasti peruutusehtojen tulkinnoista, pienyrittäjille ja freelancereille suunnatuista tuista ja suunnitelluista verohelpotuksista.

Jäsenille haluttiin tarjota mahdollisimman hyvää palvelua. SKTL:n hallitus on työskennellyt kiivaasti ja on pitänyt ennätysmäärän kokouksia tänä poikkeusvuonna

turvataksaan niin jäsenpalvelut kuin henkilökunnan työskentelyolosuhteet. Toimisto siirtyi etätööhön samaan aikaan kun Uudenmaan koulut suljettiin, mutta vaikka toimistot ovat kaikuneet tyhjyyttään, viestejä on suhahdellut sitäkin vilkkaammin lankoja pitkin – ja langattomasti. Kun ei voitu enää huikkailla huoneesta toiseen, huhuiltiin Skypessä ja Teamsissä.

Vuosi on ollut erilainen kaikille. Monenlaisia muutoksia on tehty ja osaan niistä on jo totuttu. Kaikki me kaipaamme normaalitilaa takaisin, mutta täysin entiselleen maailma ei palaa. Nähtäväksi jää, mitkä uudet tekniikat ja tavat muuttavat kehityksen suuntaa pysyvästi. Jotkut asiat muuttuvat varmasti myös parempaan suuntaan. Yksi asia ei kuitenkaan muutu: SKTL on jäsentensä liitto ja toimiston ja hallituksen rattaat pyörivät jatkossakin kääntäjien ja tulkkien hyväksi.

Toimistolla on ilmassa väsymystä, mutta myös iloa siitä, että rutiinit ovat hoituneet ajallaan, lehti on ilmestynyt kuten on suunniteltukin, tapahtumia on järjestetty, jäseniä on pystytty auttamaan ja etätapahtumilla on tavoitettu myös uusia osallistujia. Joululoma on meillekin tänä vuonna erityisen tervetullut.

Toimiston väki toivottaa etätoimistoiltaan kaikille SKTL:n jäsenille ja ystäville virkistävää joulun aikaa ja entistä parempaa ja terveempää uutta vuotta!

Jenni
jenni.kaven@sktl.fi

Maarit
maarit.laitinen@sktl.fi

Kristiina
kristiina.antinjuntti@sktl.fi

Hanna
hanna.pippuri@sktl.fi

Muista kääntäjä!

Ammattisuomentajan nimi kirjassa on laadun tae. Aikana, jona kuluttaja voi epähuomiossa tilata netistä käyttökelvottoman konekäännöksen, suomentajan nimen mainitseminen teoksen markkinoinnin yhteydessä on myös lukijan palvelemista.

Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto SKTL
& Kääntäjien ammattiosasto KAOS

Oho, onko kääntäjän nimi unohtunut? SKTL ja KAOS käynnistävät tänä syksynä Muista kääntäjä! -kampanjan, joka muistuttaa käännöskirjallisuudesta kirjoittavia tahoja siitä, miksi kääntäjän nimi on tarpeen mainita teoksen yhteydessä.

Lisätietoja SKTL:n verkkosivuilla ja somessa!
#muistakääntäjä

Mitä kirjailijoille kuuluu?

Tilaa Kirjailija kotiisi!
Vuosikerta 35 €
(4 numeroa)
kirjailijaliitto.fi

 Suomen
Kirjailijaliitto

Kirjailija

Kutsu sääntömääräiseen syyskokoukseen

Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto – Finlands översättar- och tolkförbund ry:n sääntömääräinen syyskokous pidetään lauantaina 21.11.2020 klo 14.00 Helsingissä. Kokoukseen on mahdollista osallistua etäyhteydellä.

Viimeinen ilmoittautumispäivä on 9.11.

Varsinaisessa kokouksessa jäsen saa valtakirjalla käyttää enintään kahden poissaolevan jäsenen äänioikeutta. Valtakirjan tulee olla nimetty määrätylle henkilölle ja kahden henkilön on todistettava valtakirjan antajan allekirjoitus oikeaksi. Vuoden 2019 jäsenmaksunsa laiminlyöneet eivät ole äänioikeutettuja eivätkä siis voi äänestää toisenkaan valtakirjalla. Osallistumisohjeet lähetetään kaikille määrääjässä ilmoittautuneille. Digivastustajan käyttö on tarpeen vaatiessa sallittua.

Esityslista

1. Kokouksen avaus
2. Kokouksen puheenjohtajan valinta
3. Kokouksen sihteerin valinta
4. Kahden pöytäkirjantarkastajan valinta
5. Ääntenlaskijoiden valinta
6. Kokouksen laillisuuden ja päätösvaltaisuuden toteaminen
7. Kokouksen työjärjestyksen vahvistaminen
8. Liiton toimintasuunnitelma vuodelle 2021
9. Liiton jäsenmaksun ja liittymismaksun määrääminen vuodelle 2021
10. Puheenjohtajan ja hallituksen jäsenten palkkiot ja kulu-
korvaukset vuodelle 2021
11. Liiton tulo- ja menoarvio vuodelle 2021
12. Hallituksen jäsenten valinta
13. Tilintarkastajan ja varatilintarkastajan valinta
14. Kunniajäsenten kutsuminen ja ansiomerkkien myöntäminen
15. Liiton juhlastipendien jakaminen
16. Ilmoitusasiat
17. Kokouksen päättäminen

HALLITUS

Kallelse till ordinarie höstmöte

Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto – Finlands översättar- och tolkförbund ry sammanträder till ordinarie höstmöte lördagen den 21.11.2020 kl. 14.00 i Helsingfors. Det är möjligt att delta på distans.

Sista anmälningsdag är den 9 november.

På förbundets ordinarie möte kan en medlem med fullmakt använda högst två frånvarande medlemmars rösträtt. Fullmakten ska vara utställd på en bestämd person och fullmaktsgivarens namnteckning ska vara bestyrkt av två personer. Den som har försummat att betala medlemsavgiften för år 2019 har inte rösträtt och kan inte heller rösta med fullmakt av en annan medlem. Instruktioner för hur man deltar sänds till alla som anmält sig inom utsatt tid. Det är tillåtet att vid behov använda en digital assistent.

Föredragningslista

1. Mötet öppnas
2. Val av ordförande för mötet
3. Val av sekreterare för mötet
4. Val av två protokolljusterare
5. Val av rösträknare
6. Konstaterande av mötets laglighet och beslutförhet
7. Fastställande av mötets arbetsordning
8. Verksamhetsplanen för år 2021
9. Bestämmande av medlemsavgiften och anslutningsavgiften för år 2021
10. Arvoden och kostnadsersättningar till ordföranden och medlemmarna i styrelsen för år 2021
11. Budgeten för år 2021
12. Val av styrelseordförande och styrelsemedlemmar
13. Val av revisor och revisorssuppleant
14. Kallande av hedersmedlemmar och tilldelning av förtjänsttecken
15. Utdelning av stipendier ur förbundets jubileumsfond
16. Anmälningsärenden
17. Mötet avslutas

STYRELSEN